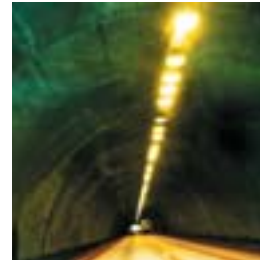

UNDER LUPEN
Stjernø-innstillingen skaper debatt om framtiden i høyere utdanning.
Tema side 2-9

MELK OG ADHD
Barn med atferds- vansker kan få et bedre liv ved å endre kosthold.
Side 20

TRYGGE TUNNELER
Lav risiko i tunnelprosjekter.
Side 14

UniverS

UNIVERS MAGASIN FOR UNIVERSITETET I STAVANGER NR. 1 2008

Nobel gjest

Side 10-11

Universitetet
i Stavanger

Stjernø-innstillingen I

Vi har flere kritiske merknader til Stjernø-innstillingen, men langt fra alt er svart. En interessant og viktig del er blant annet kapittelet om universitetenes og høyskolenes regionale betydning. Innstillingen viser de mange positive effektene høyere utdanningsinstitusjoner har for regionene. Stjernø-utvalget ser ingen motsetning mellom å være internasjonalt orientert og å være orientert mot regionen. Et tettere samspill mellom høyere utdanning, næringsliv og offentlig sektor kan tilføre økte ressurser, styrke de faglige prestasjonene og fremme gjensidig læring og innovasjon.

Men det pekes også på flere hindre for samarbeid, og at Kunnskapsdepartementet har vært relativt lite engasjert i det regionale mobiliseringsarbeidet. Incentiv- og belønningssystemene i Norge oppmuntrer ikke spesielt til regional orientering, og den institusjonelle forankringen av slikt arbeid er gjennomgående svak. En OECD-rapport fra 2007 slår fast at utdanningsinstitusjonenes samarbeid med omgivelsene, det såkalte samfunnsoppdraget, må integreres bedre i forhold til primæraktivitetene utdanning og forskning, slik at det ikke forblir en sekundærvirksomhet.

Stjernø-utvalget kommer med en rekke forslag til myndighetene for å styrke spillet mellom høyere utdanningsinstitusjoner og samfunns-

og næringslivet. Vi håper at flere av forslagene følges opp, og at samfunnsoppdraget tillegges like stor vekt både for universiteter og høyskoler. Dette er også den beste garantien for å gjøre institusjonenes tilbud relevante og å kunne bidra til innovasjon og verdiskaping i samfunnet. Vi tror imidlertid ikke, som utvalget, at sammenslåinger gjør at institusjonene samhandler mer aktivt med arbeidslivet.

Et punkt er utelatt i Stjernø-innstillingen. Det er problematikken som ligger i eksterne avtaler der universiteter og institutter samarbeider, som i prosjekter mellom UiS og IRIS. I dag får vi ikke økonomisk uttelling for den forskning UiS faktisk utfører i slike samarbeid. Vi håper myndighetene ordner opp i forholdet omkring "tellekanter" både i oppfølgingen av Stjernø-innstillingen og den bebudede meldingen om instituttsektoren senere i år.

Anne Selnes
strategi- og
kommunikasjonsdirektør
redaktør

Stjernø-innstillingen II

Stadig flere land satser på høyere utdanning og forskning som en kilde til innovasjon og verdiskaping. Behovet for avansert kunnskap øker i takt med de globale klima- og energifordringene og den stigende gjensidige avhengigheten og rekkevidden av ulike typer menneskelige beslutninger. Utdanningsinstitusjonen møter derfor stigende forventninger, og som resultat er utdannings-systemet nå i endring i mange land.

Denne utviklingen stiller også de norske universitetene og høyskolene overfor nye utfordringer. Kravene til internasjonal kvalitet i undervisning og forskning blir stadig sterkere. Arbeidslivets behov for høyt kvalifisert arbeidskraft, den raske teknologiske utviklingen, endringer i ungdomskullene og urbaniseringen fører til et sterkere press for omstilling. Forannevnte er tatt fra innledningen av sammendraget til Stjernø-innstillingen. Og så langt deler vi Stjernø-utvalgets analyser fullt ut.

Det er når utvalget beveger seg nærmere inn på analyser av nasjonale forhold og løsninger for norsk universitets- og høyskolesektor at vi faller av. Ifølge utvalget synes hovedproblemet i Norge å være at statlige høyskoler har blitt universitet, og enkelte er i akademisk drift for å bli det. Dette mener utvalget fører til nivellering, små og fragmenterte fagmiljøer og

smale doktorgradsutdanninger. Derfor må alle statlige utdanningsinstitusjoner bli større ved å gå sammen i 8-10 landsdeluniversiteter.

Men er størrelse garanti for bedre kvalitet? Svaret er nei. Vi tror heller ikke landsdeluniversiteter er løsningen på de globale utfordringene i kunnskapssamfunnet. Forslag til sterkere grad av internasjonalisering for norske institusjoner er viet få sider i innstillingen; det samme er konkrete løsninger for utdanning og forskning i kjølvannet av den teknologiske utviklingen.

Vi mener norsk utdanning og forskning er styrket ved at nye ambisiøse universiteter har kommet til, uten skadevirkninger for de gamle universitetene. Norge trenger utdanningsinstitusjoner med akademisk driv, som har forpliktende samarbeid både med norske og i særdeleshet utenlandske institusjoner. Dette er nyskaping i universitetssektoren, og det er vi for.

Aslag Mikkelsen
rektor

Innhold

Ledere

Side 2

Stjernø-innstillingen

Side 3

Ny utredning om høyere utdanning

Side 4

Feil medisin for økt kvalitet

Side 6

Samstemt skepsis mot Stjernø-utvalgets forslag

Side 8

Klare til kamp for klimaet

Side 10

Høyere oljepris gir større funn

Side 12

På vei opp ved å bore ned

Side 13

Tunneler med lav risiko

Side 14

Luftig sikkerhet

Side 16

Grønt og grovt til ferske rekrutter

Side 18

Nytt kosthold mot atferdsvansker

Side 20

Vrien problematikk for helsepersonell

Side 22

Riktig pust for vakre toner

Side 24

Frisk kjønnsforsker leder nettverk

Side 25

Satsar på barnehagevitenskap

Side 26

Omfattende studie av barns utvikling

Side 27

Saman for kunnskap og kvalitet

Side 28

Fyller gap, styrker forskningen

Side 30

Historisk frykt for det uvisse

Side 32

Den filosofiske og europeiske Kielland

Side 33

Studenter i middelaldersk byteater

Side 34

UniverS

MAGASIN FOR UNIVERSITETET I STAVANGER

Redaktør:

Anne Selnes

Redaksjon:

Bjørn Ingvaldsen, Thomas Bore Olsen, Egil Rugland, Silje Stangeland og Trond Egil Toft

Foto:

Thomas S. Reisæter, Elisabeth Tønnessen og Håkon Vold

Forside:

Fredsprisvinner Dr. Rajendra Kumar Pachauri (Foto: Elisabeth Tønnessen)

Design:

Melvær&Lien Idé-entreprenør

Trykk:

Bryne Offset

Opplag: 5 000

Kontakt redaksjonen: univers@uis.no

Stjernø-innstillingen

Utvalget for høyere utdanning (Stjernø-utvalget) ble oppnevnt av regjeringen i 2006 for å utrede den videre utviklingen innenfor høyere utdanning i Norge med et tidsperspektiv på 10 til 20 år. Professor Steinar Stjernø ledet utvalget, som leverte sin innstilling 22. januar 2008. President i Tekna, Marianne Harg, var den eneste i utvalget som tok dissens.

Stjernø-innstillingen er tema for denne utgaven av UniverS >>>

Ny utredning om høyere utdanning

Da Stjernø-utvalget la fram sin innstilling *Sett under ett. Ny struktur i høyere utdanning* (NOU 2008) i januar, var konklusjonen at noe må gjøres for å sikre økt kvalitet i norsk høyere utdanning. Her er hva utvalget foreslår for å sikre at universiteter og høyskoler er i stand til å møte samfunnets behov.

Stadig flere land satser på høyere utdanning og forskning som en kilde til innovasjon og verdiskaping. Behovet for avansert kunnskap øker, og det høyere utdanningssystemet er i endring i mange land. Denne utviklingen stiller også de norske universitetene og høyskolene overfor nye utfordringer. Kravene til internasjonal kvalitet i undervisning og forskning skjerpes. Samtidig fører arbeidslivets behov for høyt kvalifisert arbeidskraft, den raske teknologiske utviklingen, endringer i ungdomskullene og urbanisering til et sterkere press for omstilling. Konkurransen om studenter, ansatte, forskningsmidler og samarbeidspartnere blir stadig hardere. Dette er bakgrunnen for noen av de utfordringene universitets- og høyskolesektoren står overfor. Utvalget mener norsk høyere utdanning har en fragmentert struktur med mange små institusjoner og fagmiljøer som ikke vil klare seg i den harde konkurransen.

Institusjonsstruktur

Utvalget foreslår

- å samle all statlig høyere utdanning i Norge i 8–10 flercampusuniversiteter med tyngdepunkt i ulike deler av landet. Følgende inndeling foreslås:
 - Universitetet i Nord-Norge: UiT, høyskolene i Finnmark, Tromsø, Harstad, Bodø, Narvik og Nesna samt Samisk høgskole (17 000 studenter)
 - Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet: NTNU, høyskolene i Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Ålesund, Molde og Volda (36 000 studenter)
 - Universitetet i Vest-Norge: UiB, høyskolene i Sogn og Fjordane, Bergen og Stord/Haugesund (26 000 studenter; 29 000 med NHH og KHiB)

- Universitetet i Sørvest-Norge: Universitetene i Stavanger og Agder (15 000 studenter)
- Universitetet i Vest-Viken: Høyskolene i Telemark, Vestfold og Buskerud (11 000 studenter)
- Innlandsuniversitetet: Høyskolene i Lillehammer, Gjøvik og Hedmark (8 500 studenter)
- Universitetet i Øst-Norge: UMB, høyskolene i Oslo, Akershus og Østfold (20 500 studenter)
- Universitetet i Oslo (30 000 studenter; inntil 32 500 inkludert vitenskapelige og estetiske høyskoler)
- at et samlet grep for organisering av sektoren også bør omfatte de vitenskapelige høyskolene og kunsthøyskolene
- at institusjonene etter sonderinger seg imellom kommer med forslag om hvem de vil slås sammen med på basis av blant annet geografi, profil, strategi og størrelse
- at institusjonsprofilen skal drøftes med departementet og danne basis for flerårige avtaler mellom institusjon og departement. De strategiske bevilgningene i finansierings-systemet vil være et viktig verktøy for departementet når det gjelder å sørge for at institusjonene utvikler en ønskelig arbeidsdeling seg imellom og nødvendig differensiering internt

Styring og ledelse

Utvalget foreslår

- at enhetlig ledelse som styringsmodell ved institusjonene lovfestes med rektor som øverste leder av både den faglige og den administrative delen av virksomheten. Utvalget foreslår videre å sidestille valgt og ansatt rektor.

Kriterier for akkreditering

Utvalget foreslår

- at akkrediteringskravet senkes slik at

institusjonen må ha selvstendig rett til å tildele én doktorgrad, ha minst 5 000 studenter og oppfylle skjerpete krav til «stabil forskerutdanning» for å få universitetsstatus

- at universiteter og høyskoler får lik rett til å etablere mastergrader

En styrket forskerutdanning

Utvalget foreslår

- at forskerutdanningen bør samles i forskerskoler. For nye ph.d.-programmer og miljøer med liten tradisjon bør det stilles krav til samarbeid med andre institusjoner, men også nasjonale programmer bør ha internasjonale samarbeid der det mangler parallelle tilbud nasjonalt
- å øke bevilgningene til sektoren med anslagsvis 300 millioner kroner årlig med en innfasingsperiode på to til tre år

Finansieringssystemet

Utvalget foreslår

- å endre finansieringssystemet slik at det i større grad baseres på flerårige avtaler med KD om måloppnåelse, og på strategiske bevilgninger, blant annet gjennom en undervisningsbevilgning
- at forskningskomponenten videreføres som i dag, men brukes mer strategisk, og at det lages et tydeligere skille mellom bevilgninger til utdanning og forskning. Dette kan gjøres ved å dele basisbevilgningene til de to områdene
- at dagens historisk baserte basiskomponent bør dekomponeres med synlige kostnadsbærere så langt det er mulig

Små studiesteder, dimensjonering og arbeidsdeling

Utvalget foreslår

- at fremtiden til enkelte små studiesteder bør vurderes ut ifra et ressurs- og kvalitetsperspektiv. Eksempler på slike studiesteder er blant annet Høgskolen i Nesna og Høgskolen i Hedmarks studiested på Rena
- at andre løsninger for organisering av studiene vurderes, for eksempel i form av økt bruk av IKT
- at studentenes etterspørsel etter utdanning fortsatt skal legge grunnlaget for kapasiteten på studieplasser, for å sikre at Norge kan være i verdenstoppen når det gjelder andelen av befolkningen som tar høyere utdanning
- at det må gripes inn når det er fare for at det ikke er tilstrekkelig antall studieplasser til at sentrale samfunnsområder får tilført den kompetansen som er nødvendig
- at departementet tar initiativ til en prosess med sikte på klarere ansvarsdeling, særlig for små fag på universitetene

Internasjonalt nivå og internasjonalisering

Utvalget foreslår

- at økte midler til forskning bør øremerkes for investeringer på nasjonalt prioriterte områder, og at også midlene til fri prosjektstøtte bør økes
- en satsing på toppmiljøer gjennom at ordningen med Sentre for fremragende forskning videreføres, eventuelt bygges videre ut
- å styrke nasjonalt prioriterte forskningsområder ved de ulike universitetene gjennom langsiktige avtaler for å sikre og styrke forskningsmiljøer på områder der Norge bør ligge langt framme internasjonalt
- at de «nest beste» sikres bedre muligheter til å konkurrere om internasjonale forskningsmidler
- å satse på enkeltmiljøer og -forskere framfor å jobbe for ett eller flere toppuniversiteter i Norge.

- at bevilgningene til internasjonalisering økes, og at institusjonene må arbeide for at avtaler med partnerinstitusjoner gir grunnlag for institusjonelt partnerskap på et bredere plan

Styrking av profesjonsutdanningene

Utvalget foreslår

- at studentenes tidsbruk på studiene økes, og at personalets kompetanse heves, samt at kvaliteten på praksisperiodene bedres. Utvalget mener at det er særlig viktig å styrke kompetansen i lærerutdanningene. Ifølge utvalget er det i dag for mange små miljøer, for lite FoU-virksomhet på profesjonene og for lavt antall studenter som fullfører

Sentre for fremragende undervisning

Utvalget foreslår

- at det etableres Sentre for fremragende undervisning for å stimulere til og premiere høy kvalitet i undervisningen, gi grunnlag for videreutvikling av særlig gode læringsmiljøer og legge til rette for spredning av god praksis
- at kriterier for tildeling blant annet skal være høyt faglig nivå, sammenheng mellom undervisning og forskning og samarbeid med arbeids- og næringsliv

Regional betydning

Utvalget foreslår

- at styringsdialogen mellom KD og institusjonene tydeliggjøres når det gjelder bidrag til regional utvikling, og at departementet i større grad må koordinere interessene til ulike offentlige myndigheter bedre
- å utvikle ordningene for nærings-ph.d. og utvikle en bedriftsmaster i samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og virksomheter
- at det etableres indikatorer og verktøy for rapportering, evaluering og oppfølging på området regional utvikling

Etniske minoriteter, funksjonshemmede og likestilling

Utvalget foreslår

- at myndighetene og institusjonene iverksetter tiltak som sikrer økt rekruttering av etniske minoriteter
- at NAV og Lånkassen utvikler tiltak som bedrer funksjonshemmedes muligheter til økt deltakelse i høyere utdanning, og at elektronisk studielitteratur og lydopptak blir mer tilgjengelig
- at EØS-reglene for kjønnskvoteering endres, og at det satses på utvikling av akademisk lederskap i et likestillingsperspektiv. Videre foreslår utvalget at det stimuleres til økt likestilling i forskningsprosjekter, og at institusjonene øker andelen kvinner i førstestillinger eller høyere

Kunnskapsbasert utdannings- og forskningspolitikk

Utvalget foreslår

- at det utarbeides systematiske kunnskapsoversikter innenfor forskning om høyere utdanning, og at ansvaret for dette legges til noen fagmiljøer
- at universiteter og høyskoler forsker mer på egen virksomhet for å skape et bedre kunnskapsgrunnlag for virksomheten. Eksempler her er virkningen av undervisningsopplegg, hvilke vurderingsformer som fremmer læring, årsaker til frafall og tilpasning til arbeidslivet

Marianne Hargs særuttalelser

President i Tekna, Marianne Harg, var den eneste i Stjernø-utvalget som tok dissens på deler av utvalgets innstilling. Harg deler ikke utvalgets forslag på følgende punkt:

- Harg er enig i deler av utvalgets uro for små og smale forskningsmiljøer, for like tilbud ved institusjonene og for lav kvalitet på enkelte studietilbud. Men Harg deler ikke utvalgets framskrivinger og konsekvensene av utfordringene slik de framstilles i analysen.
- Harg mener utvalgets forslag om store strukturendringer, primært basert på et angitt studenttall og på geografi, ikke gir et svar på de faglige utfordringene institusjonene står overfor.
- Harg ønsker, i motsetning til utvalget, at institusjonsbetegnelsen fortsatt skal virke differensierende, og at kravene for å oppnå universitetsstatus ikke senkes.

TEKST: Silje Stangeland og Thomas Bore Olsen

Kunnskapsdepartementet har satt høringsfristen til 1. mai 2008. Departementet ønsker at høringsinstansene særlig gir kommentarer til utvalgets situasjonsbeskrivelse og forståelse av utviklingstrekk og hovedutfordringer i norsk høyere utdanning, samt at instansene gir sitt syn på de svar og løsninger utvalget drøfter. Departementet ber særskilt om at spørsmålet om nasjonal styring i forhold til institusjonenes autonomi kommenteres.

Feil medisin for økt kvalitet

Utvalgsmedlem Marianne Harg stiller seg bak deler av Stjernø-utvalgets diagnose, men er langt fra enig i forslaget til medisin.

– Kunnskaps-Norges utfordring er å sikre relevant utdanning med høy kvalitet og internasjonalt fremragende forskningsmiljøer, sier Marianne Harg, president i Tekna og den eneste i Stjernø-utvalget som tok dissens på utvalgets innstilling om utvikling av universitets- og høyskolesektoren i Norge.

– Det oppleves i dag som et problem at mange høyskoler ønsker å bli universiteter. For å gjøre noe med denne utviklingen er det viktig at vi etablerer en politikk for tydeligere rolle- og arbeidsdeling, basert på institusjonenes egenart, sier Harg, som ikke har tro på at store sammenslåtte universiteter er løsningen på problemet.

Da Stjernø-utvalget la fram sin innstilling *Sett under ett. Ny struktur i høyere utdanning* (NOU 2008: 3), fikk Harg raskt støtte for sitt syn fra flere hold. Både universitets- og høyskolemiljøer, politikere og organisasjoner har uttalt seg negativt til utvalgets forslag til sammenslåtte enheter.

Feil konklusjon

Flertallet i Stjernø-utvalget går inn for å slå sammen alle de 38 universitetene og høyskolene i Norge til mellom åtte og ti store institusjoner. Utvalget peker på at de faglige og økonomiske ressursene blir spredd på for mange og for små enheter, noe som igjen går ut over kvaliteten på forskning og utdanning. En slik flercampusmodell, der universiteter og høyskoler slås sammen i såkalte landsdelsuniversiteter, faller ikke i god jord hos Marianne Harg. Hun er enig med utvalget i at Norge trenger sterke fagmiljøer for å kunne konkurrere internasjonalt, men mener en slik endring i organisering ikke er svaret.

– Det er ikke gitt at enheter som slås sammen, blir styrket faglig. Universiteter og høyskoler som blir slått sammen, vil ikke nødvendigvis utfylle hverandre. Faren er heller

at det oppstår indre spenninger som overskygger målet om økt kvalitet, sier Harg.

Marianne Harg mener det er feil å konkludere med at det trengs omfattende grep for å gjøre noe med utviklingen i norsk høyere utdanning. Den samme medisinen er ikke nødvendigvis riktig medisin for alle.

Stor ledelsesutfordring

– Vi bør bygge videre på dagens institusjoner og styrke deres evne til strategisk styring, ikke kaste ansatte og studenter ut i en ny strukturreform, sier hun.

– For noen universiteter og høyskoler kan det hende sammenslåing er en god løsning, så fram de vil det selv. Det må bli helt opp til den enkelte institusjon å avgjøre hva som er den beste løsningen for dem. Om Universitetet i Stavanger og Universitetet i Agder skal slås sammen til Universitetet i Sørvest-Norge, må de selv vurdere. Jeg har imidlertid liten tro på at geografi bør være styrende for slike sammenslåinger, sier Harg.

Presidenten i Tekna mener det vil bli vanskelig å drive fjernledelse dersom flere universiteter og høyskoler slår seg sammen. En flercampusmodell innebærer en formidabel ledelsesutfordring og vil føre til unødvendig konkurranse mellom ulike campuser, tror hun.

– Endringsprosesser uten eierskap hos dem det gjelder, er dødfødt. Det er viktig at viljen til endring kommer fra sektoren selv.

Mer samarbeid

Frivillig og forpliktende samarbeid mellom universiteter og høyskoler er veien å gå, ifølge Harg.

– Forpliktende samarbeid blir det

nærmeste vi kommer målet. Samarbeidet mellom Universitetet i Stavanger og Universitetet i Tromsø er et godt eksempel. UiS har jo også samarbeidspartnere internasjonalt, sier hun.

Utvalgsmedlem Harg har tro på at premiering av samarbeid vil gi gevinst. Institusjoner som samarbeider med andre fagmiljøer i Norge og utlandet, bør belønnes gjennom finansieringsordningen.

– Slik vil det bli mer attraktivt for universiteter og høyskoler å samarbeide med andre for å styrke sine fagmiljø. Kunnskapsdepartementet burde stille krav til institusjonene om slike samarbeidsavtaler og gi dem belønning når kravene er innfridd, mener Harg.

Penger og dialog

– Medisinen ligger blant annet i finansierings-systemet. En større strategisk komponent ville kunne utfordre institusjonene på samarbeid, arbeidsdeling og profil. I motsetning til det som er tilfelle i dag, nemlig at mye av finansieringen er historisk betinget, bør en større del av finansieringen bli avtalebasert. Universitetenes og høyskolenes strategier bør diskuteres med departementet, som så bevilger penger på grunnlag av de avtalene som er inngått, sier Harg, som håper den kommende Stortingsmeldingen om finansieringssystemet vil føre til endringer.

– For institusjoner som ønsker å bygge opp utdanninger, er det viktig å vite at det kommer penger. Denne langsiktigheten har vi ikke nå. Med en avtalebasert finansieringsordning vil styrene ved den enkelte institusjon bli utfordret til å tenke mer strategisk. I dag er de mer operative enn strategiske, konstaterer hun.

Ved å utvikle en strategisk dialog mellom de politiske myndigheter og styrene ved institusjonene, kombinert med en avtalebasert og langsiktig finansiering, vil Utdannings-Norge kunne nå målet om økt kvalitet i utdanning og forskning, tror Marianne Harg.

– Regjeringen bør i større grad enn i dag høre på de ambisjoner, strategier og planer som universitetene og høyskolene utvikler. Dette bør være hovedgrunnlaget for fastsetting av bevilgninger til institusjonene og i utformingen av den nasjonale kunnskaps-politikken.

Økt profilering

– I sin strategiske tenkning må institusjonene satse på å utvikle sine profiler. Skal du

konkurrere internasjonalt, må du ha særpreg, fremhever Harg.

– Det er om å gjøre å få fram gode profiler, en god arbeidsdeling og forpliktende samarbeid mellom institusjonene. Ledelsen ved den enkelte institusjon må tørre å tenke at noen fagmiljøer bør få utvikle seg andre steder. Alle fagmiljøer kan ikke finnes alle steder.

Som eksempel trekker Harg fram lærer-utdanningen. Kanskje burde flere utdanningsinstitusjoner satse sterkere på gode faglærer-utdanninger hvor ressursutnyttelsen vil være større. Noen kunne satse på å utdanne gode faglærere i matematikk, andre i språk.

– Vi må tenke nytt og være litt sprelske. Vi trenger ideer som er litt annerledes. Å spisse miljøer og samtidig satse med full tyngde, er viktig for å nå opp i konkurransen på det internasjonale markedet.

Krav til tittel

Utvalgsmedlem Marianne Harg mener videre at Norge både trenger gode høyskoler og gode universitet, og en god arbeidsdeling. Høyskolene skal i hovedsak ha sitt tyngdepunkt i kortere og mer praksisrettede utdanninger, mens universitetene i hovedsak skal ha ansvar for at Norge kan tilby undervisning på høyere grads nivå innenfor alle fagområder.

Harg ønsker, i motsetning til utvalget, at institusjonsbetegnelsen fortsatt skal virke differensierende, og at kravene til å oppnå universitetsstatus ikke reduseres. Utvalget foreslår at kriteriene endres slik at institusjoner som har selvstendig rett til å tildele én doktorgrad og samtidig har minst 5 000 studenter, kan akkrediteres som universitet. Men Harg mener det blir feil å slippe universitetsstatusen løs på den måten.

– Jeg mener det er viktig å ha høyere faglige krav til institusjonene for at de skal kunne oppnå universitetsstatus. Slike vurderinger bør baseres på institusjonens kompetanse og kapasitet til å være vertskap for en forskerskole, total kompetanse blant det vitenskapelige personalet, forskningsvolum og anerkjennelse av arbeidet, forsknings-samarbeid med fremragende universiteter og institutter, samt bredde og dybde i fagfeltene, sier Harg.

Hun håper den kommende debatten vil dreie seg om mer enn nok en strukturreform når sektoren nå selv får si sitt i høringsrunden.

TEKST: Silje Stangeland

FOTO: Thomas S. Reisæter

Samstemt skepsis mot Stjernø-utvalgets forslag

UniverS har spurt politikere i Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen og representanter fra universitets- og høyskolesektoren om Stjernø-utvalgets innstilling. Her er hva de svarte på følgende spørsmål: **1. Hva er ditt syn på Stjernø-utvalgets arbeid?** **2. Hva mener du om forslaget til sammenslåinger i såkalte "landsdelsuniversiteter"?** **3. Hva synes du om forslaget fra utvalget om å senke akkrediteringskravene for universitetsstatus?**

Ine Marie Eriksen Søreide,
stortingspolitiker for Høyre og leder av Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

1. Høyre mener vi har til dels store utfordringer med kvaliteten i høyere utdanning. Når Stjernø-utvalget foreslår at høyskolene skal slås sammen med universitetene, så vil ikke dette nødvendigvis bidra til å løse kvalitetsproblemene. Vi mener at utvalget har lagt frem mange riktige analyser, men at deres forslag til løsninger er feil.

2. Det er ikke slik at kvaliteten på institusjonene øker proporsjonalt med størrelsen. Vi har små institusjoner som har høy kvalitet på undervisningen og forskningen, og vi har store institusjoner som har større utfordringer. Debatten om geografi og lokalisering vil kunne overskygge diskusjonen om hvilke løsninger som er mest hensiktsmessige for å bedre kvaliteten og innholdet i sektoren.

3. Vi er negative til utvalgets forslag om at institusjoner som har rett til å tildele én doktorgrad og har minst 5000 studenter

automatisk kan akkrediteres som universitet. Det bør være institusjonens samlede kompetanse og hensynet til helheten i det norske høyere utdanningssystemet som bør være avgjørende.

Anniken Huitfeldt,
tidligere nestleder i Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, nå Barne- og likestillingsminister (Ap)

1. Jeg ønsker en arbeidsdeling mellom universiteter og høyskoler, og er derfor skeptisk til deler av innstillingen. Universitetene bør etter min mening ha bedre finansiering og mer forskning enn høyskolene.

2. Jeg er positiv til samordning mellom universiteter og høyskoler, men er betenkt over forslaget om at høyskoler kan slå seg sammen og endre navn til universitet.

3. Jeg støtter økt samarbeid og koordinering mellom ulike utdanningsinstitusjoner, men er skeptisk til å senke kravene for universitetsstatus til å gjelde alle institusjoner med 5000 studenter og ett doktorgradsprogram.

Lena Jensen,
stortingspolitiker for Sosialistisk Venstreparti og medlem av Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

1. Utvalget har gjort et grundig arbeid på mange områder og peker på mange utfordringer, spesielt i forhold til rekruttering, internasjonalisering og styrking av forskning. Men det er en del av forslagene som utvalget kommer med som jeg er uenig i. Jeg har liten tro på at de vil styrke kvaliteten i akademia.

2. Jeg tror ikke tvangssammenslåinger vil føre til økt kvalitet i norsk høyere utdanning. Se bare hva forslaget har ført til nå. Diskusjonen handler ikke lenger om kvalitet. Institusjonene er gått ned i skyttergraver. Størrelse betyr ikke nødvendigvis kvalitet, så jeg har liten tro på forslaget.

3. Mange høyskoler bruker for mye tid på å jakte status. Jeg tror heller det er viktig å fokusere på å dyrke sin egenart og finne fram til de ulike egenartene institusjonene har. Jeg ser ikke senking av akkrediteringskravet for universitetsstatus som noen god løsning.

Sigmund Grønmo,
rektor ved Universitetet i Bergen

1. Utvalget har mange gode beskrivelser av situasjonen og utfordringene innenfor norsk høyere utdanning, men hovedforslagene om sammenslåinger og senking av kravene til universitetsstatus er svært lite egnet til å møte disse utfordringene. Jeg er dessuten overrasket over at utvalget inviterer til omkamp om styring og ledelse. Dette ble grundig diskutert for kort tid siden, og det er perifert i forhold til utvalgets mandat.

2. Slike sammenslåinger er ikke veien å gå. Det vil føre til komplekse og heterogene institusjoner med utydelige profiler og betydelige styringsproblemer. Det vil bli vanskeligere for norske universiteter å profilere seg som forskningsuniversiteter, og høyskolene kan bli dominert av de større og tyngre universitetsmiljøene innenfor de nye institusjonene.

3. Forslaget er både overraskende og uheldig, ettersom utvalget tar utgangspunkt i at det ser ut til å bli for mange universiteter i landet. Konsekvensen av dette forslaget er at grunnforskning og forskerutdanning svekkes som kjennetegn på universitetsinstitusjonen, og at behovet for å skille mellom ulike kategorier av universiteter blir forsterket.

Foto: Poliv/Sigve Amundsen

Torunn Lauvdal,
rektor ved Universitetet i Agder

1. Analysene er for dårlige. Jeg synes innstillingen gjennomgående enten har for mange påstander som ikke er dokumentert, eller har mangelfulle analyser på viktige områder. Det er dessuten manglende sammenheng mellom analyser og konklusjoner. Der hvor utvalget har gjort analyser, forstår jeg ofte ikke hvordan de har gått fra analysene til de forslag til tiltak de foreslår. Sammenhengene er svært uklare.

2. Jeg mener det er viktig å legge vekt på frivillighet her. De som synes det er en god idé å slå seg sammen, bør få gjøre det. Men det må være opp til institusjonene å finne løsninger.

3. Med fare for å bli anklaget for å trekke stigen opp etter oss, så mener jeg at å senke akkrediteringskravene vil være helt feil. Særlig når utgangspunktet er fokus på kvalitet. Det skal være noe å strekke seg etter.

Foto: Tor Martin Lien

Bjarne Hodne,
leder i Forskerforbundet

1. Stjernø-utvalget har hatt en krevende oppgave som jeg har forståelse for har vært vanskelig. De kommer med mange gode situasjonsbeskrivelser og fremmer en del forslag om likestilling, forskerskoler og økt behov for samarbeid som jeg har sans for. Jeg er imidlertid mer skeptisk til forslaget om å slå sammen institusjoner på bakgrunn av geografi. Det er ikke bare en kritikk av utvalget, men også det mandatet de ble gitt.

2. Vi er ganske skeptiske til tvangselementet i sammenslåingen til landsdelsuniversiteter. Vi tror institusjonene kan finne frem til gode samarbeidsordninger og kanskje fusjoner gjennom frivillighet. Selv om en sammenslåing kan gi faglig utbytte ett sted, vil ikke nødvendigvis det samme gjelde et annet sted. En utfordring i dag er finansieringsmodellen. Den er et så sterkt insentiv til konkurranse mellom institusjonene, at en vil tape på å samarbeide.

3. Vi mener kravene til universitetsstatus er ganske bra som de står i dag. Det er merkelig at et utvalg som har som mål å styrke kvaliteten i høyere utdanning går inn for å redusere kravene til å bli universitet. Når Høgskolen i Stavanger ble universitet var det ikke bare en navneendring, men en anerkjennelse av de fagmiljøene Stavanger har bygget opp. Det må vi vel kunne kreve av andre som vil ha denne statusen også.

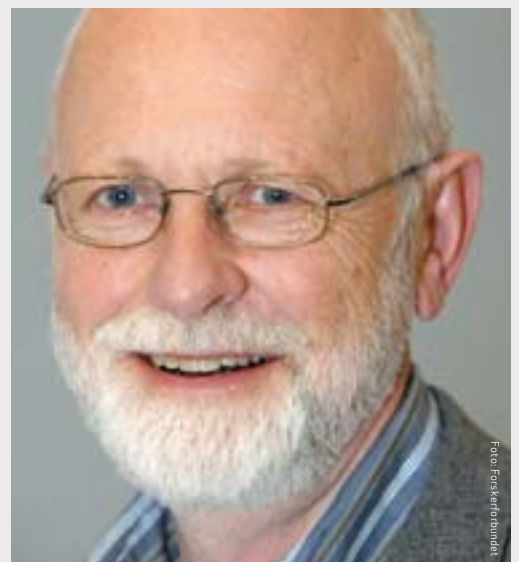

Foto: Forskerforbundet

Klare til kamp for klimaet

Ifølgje Direktoratet for samfunnssikkerheit og beredskap seier 87 prosent av Noregs befolkning at dei i nokon eller stor grad ser konsekvensane av klimaendringar. Like mange trur konsekvensane blir uheldige. Fredsprisvinnar og leiar av FN's klimapanel, dr. Rajendra Kumar Pachauri, er glad for at fleire no forstår problemet.

– Det er ingen vinnarar her. Klimaendringane angår oss alle. Med mindre vi gjer noko drastisk dei neste åra, vil vi få det svært vanskeleg i framtida, konstaterer Pachauri, som teiknar eit bilete av ei verd som må ta inn over seg dei store og alvorlege konsekvensane som endringar i klimaet vil føre til.

Våtare og varmare

– Vi vil få det varmare, og havet vil stige. Elleve av dei tolv varmaste åra på 1900-talet kom i løpet av dei siste tolv åra av hundreåret, seier han.

– Is kjem til å smelte, og temperaturen kjem til å stige, også i Arktis. Det vil påverke grunnvatnet og vatnet i elvane. At havet vil

kunne kome til å stige ein meter eller meir, er dårleg nytt for land som ligg lågt over havnivået i dag, seier Pachauri og nemner land som Bangladesh, Grønland og Nederland.

Ekstremvêr som flaum og hetebølgjer vil òg kome til å prege klimaet i tida som kjem. Vi kan vente oss fleire orkanar, meir tørke, auka skredfare og hungersnød i fleire land. Ifølgje klimaforskaren står òg mellom 20 og 30 prosent av alle artar i fare for å bli utrydda om varmen på jorda stig.

Fredsprisvinnaren fortel at klimaendringane vil variere i grad og omfang frå stad til stad. Dei landa som er blant dei som vil bli hardast ramma, er land i Afrika, Sør-Asia og Latin-Amerika. Tilgang på mat og

reint vatn vil vere ein kritisk faktor i framtida.

– Klimaendringane vil ramme dei fattige i verda hardt. Stader utan infrastruktur og gode ressursar vil ikkje klare å stå imot, seier han.

Konsekvensane av endringar i klimaet vil òg føre til større kamp om ressursane og fleire konflikhtar. Det vil bli fleire klimaflyktningar og auka fare for sjukdommar og epidemiar.

Tilpassing og reduksjon

– Vi må tilpasse oss klimaendringane ved å førebu oss på at havnivået stig, at jorda tørker ut, at ekstremvêr øydelegg og tek liv. Då er informasjon og utdanning, fungerande helse- og velferdssystem og god politisk styring viktig, seier Pachauri.

<< NOBEL GJEST VED UIS: Fredsprisvinnar Dr. Rajendra Kumar Pachauri talte for klimaet under Samfunnssikkerheitskonferansen i januar.

– I tillegg til å tilpasse oss klimaet må vi òg redusere klimagassutsleppa. Og vi må ta i bruk teknologiske løysingar for å få ned energibruken, seier han og nemner energisparande hus, vindmøller og el-bilar som døme.

– Fleire burde sykle og bruke kollektivtransport. Å skru ned varmen i heimen med to til tre grader og ta på seg fleire klede kan òg vere eit godt bidrag, føreslår Pachauri på spørsmål om kva som kan gjerast i Noreg for å bidra til ei berekraftig utvikling.

– Noreg som oljenasjon kan dessutan bidra med ny teknologi, og petroleumsindustrien kan bidra til utviklinga med forskning og finansiering, seier han.

Noreg kan gå føre

Professor Oluf Langhelle ved UiS har sett nærare på det nasjonale perspektivet på klimaendringar. Ifølgje han er klimapolitikk eit av dei mest kontroversielle politiske tema i Noreg i dag. Klimadebatten har handla mykje om reduksjon i klimagassutslepp som ei løysing på utfordringa.

– Jo meir vi klarer å redusere klimagassutsleppa, jo mindre må vi tilpasse oss, sidan konsekvensane òg blir mindre. Men å redusere utsleppa av klimagassar vil påverke norsk økonomi. Klimaproblemet er eit berekraftig-utvikling-problem, seier Langhelle.

For å hindre at auken i den globale middeltemperaturen skal overstige 2,0–2,4 grader, har FN's klimapanel berekna at globale utslepp må reduserast med mellom 50 og 85 prosent frå 2000 til 2050. Samstundes viser tal frå Statistisk sentralbyrå at norske klimagassutslepp utgjorde mindre enn to promille av dei globale utsleppa i 2005.

– Klimaproblemet må løysast internasjonalt, men Noreg kan vere eit føregangslan. Noreg må ta oppgåva med å vise verda at det er mogleg å foreine økonomisk vekst med ein substansiell og kraftig reduksjon i klimagassutslepp, seier Langhelle og held fram:

– Alle sektorar i Noreg, blant dei prosessindustri, transport og petroleumsverksemd, vil bli stilte overfor auka krav om utsleppsreduksjonar. Skal du ha ein ambisiøs klimapolitikk, kjem du ikkje unna store

utsleppsreduksjonar, noko som igjen vil føre til auka politiske spenningar og kamp mellom sektorar i Noreg.

Meir ekstremvêr

Forskar Carlo Aall ved Vestlandsforskning er oppteken av korleis klimaendringane får konsekvensar lokalt.

Han meiner kommunane får ei viktig rolle i det å førebygge og handtere klimaendringar.

– Medan miljøbevegelsen og Stortinget fokuserer på utsleppsreduksjonar, har kommunane vist ei gryande interesse for klimatilpassing gjennom lokale tilpassingsstrategiar, seier han.

Meir ekstremvêr, som flaum, ras og storm er det vi kan vente oss i åra som kjem. Ifølgje tal frå Direktoratet for samfunnssikkerheit og beredskap har 22 prosent av norske kommunar no utarbeida risiko- og sårbarheitsanalyser knytt til konsekvensar av klimaendringar.

Ifølgje Aall kan vi vente oss meir av nye former for naturskadefenomen, som vassmetta jordskred og sørpeskred, samt ras på nye stader på nye tider av året.

Det ekstreme vêret vil òg føre til fleire øydelagde vegar, auka fare for skogbrannar, frostskafer, dreneringsproblem, og til større fare for oljeutslepp, sidan ekstremvêr er med på å auke faren for skipsuhell.

Må endre livsstil

Ifølgje Carlo Aall blir det ofte opplevd som ei utfordring å overføre dei globale utfordringane til lokale problemstillingar. Rajendra Pachauri forstår at det kan vere vanskeleg for den einskilde å ta klimaendringane inn over seg, men er likevel klar i sin tale:

– Dei globale konsekvensane av klimaendringane fordrar at vi må endre livsstil. Fordi ingen land kan løyse klimautfordringane åleine, er det avgjerande at alle tek ansvar.

– Det finst nokre som tenkjer at dei endringane som kjem, er til det betre, men dei negative konsekvensane er mykje større enn dei positive. Vi lever alle på éin klode og kan ikkje få hjelp til å løyse problemet frå nokon andre enn oss sjølve, seier han.

– Klimaendringane vil ramme dei fattige i verda hardt. Stader utan infrastruktur og gode ressursar vil ikkje klare å stå imot.

Dr. Rajendra Kumar Pachauri

Dr. Rajendra Kumar Pachauri, leiar av FN's klimapanel, mottok i 2007 Nobels fredspris saman med Al Gore. FN's klimapanel og Al Gore fekk fredsprisen for innsatsen sin for å spreie kunnskap om menneskeskapte klimaendringar og om kva som må til for å snu utviklinga. I januar deltok Pachauri på Samfunnssikkerheitskonferansen ved Universitetet i Stavanger.

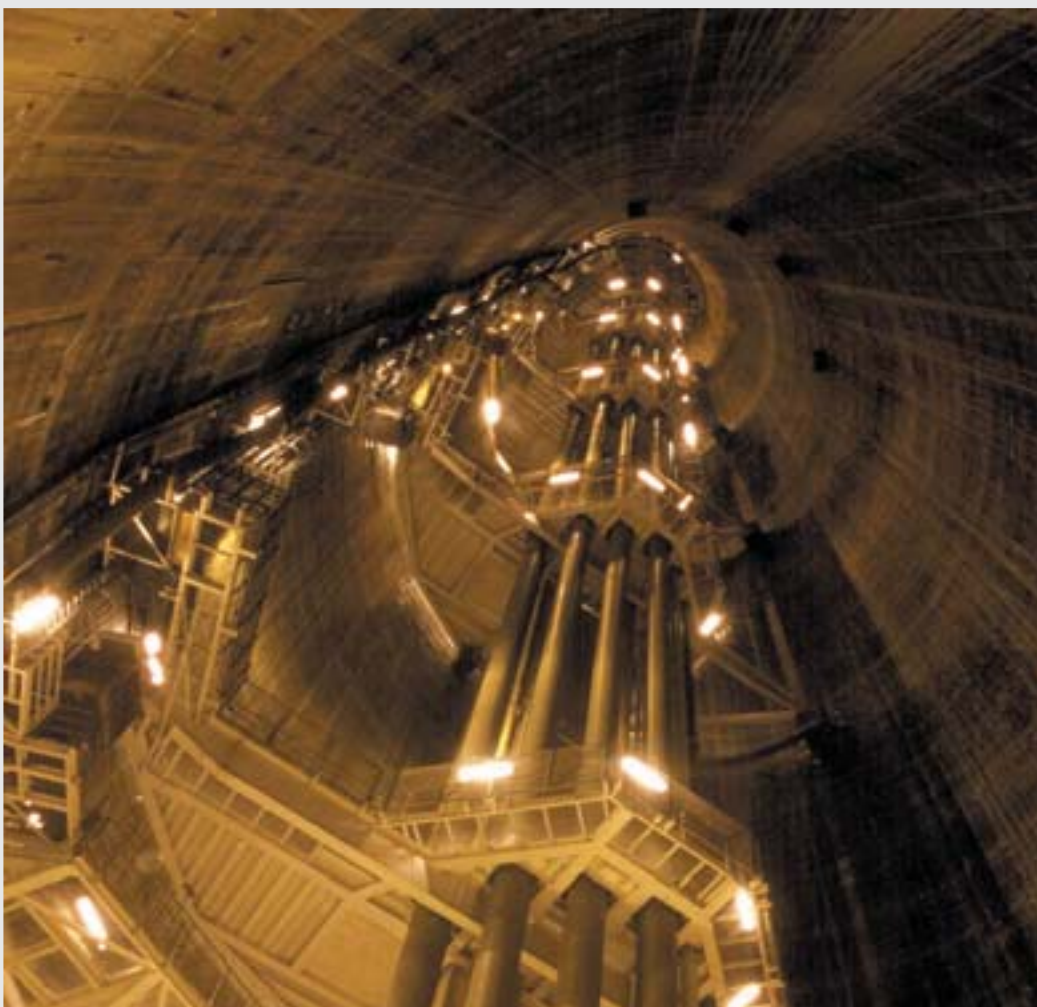

TEKST: Silje Stangeland

FOTO: Elisabeth Tønnessen

Høyere oljepris gir større funn

– Høy oljepris gir ikke bare høy leteaktivitet. Når oljeprisen er høy, tar selskapene også større risiko i sin leting etter olje, noe som gjerne resulterer i større funn, sier stipendiat Klaus Mohn ved Universitetet i Stavanger.

Klaus Mohn har investeringsatferd i den internasjonale olje- og gassindustrien som hovedtema for sitt doktorgradsprosjekt. I samarbeid med kolleger ved UiS kombinerer Mohn spesialtilpasset økonomisk teori med statistisk analyse av data fra olje- og gassindustrien. Resultatet er ny innsikt om samspillet mellom selskaper og markeder.

– Dagens høye forventninger om vekst og velstand vil kreve store energiinvesteringer verden over i årene som kommer. Med mer enn 60 prosent av den globale energiforsyningen har olje og naturgass en dominerende posisjon i dagens energimarked. Store ambisjoner om å begrense utslipp av drivhusgasser og dermed den globale oppvarmingen kan neppe forhindre at petroleum vil forbli en av verdens viktigste energibærere i overskuelig framtid, sier Mohn, som har UiS-professor Petter Osmundsen som hovedveileder.

Oljeprisens betydning

Oljeselskaperens letevirsomhet er ett av temaene i avhandlingen til Mohn. Leteaktivitet har vært gjenstand for en rekke analyser innenfor økonomiforskningen, særlig når det gjelder data fra USA. Men leteaktiviteten bør helst også resultere i funn og reservetilvekst, og denne siden av letevirsomheten er ikke like godt utforsket – før nå.

I én av artiklene i Mohns avhandling blir tilveksten av olje- og gassreserver kartlagt og tallfestet i en integrert og nyskapende empirisk modell for olje- og gassleting.

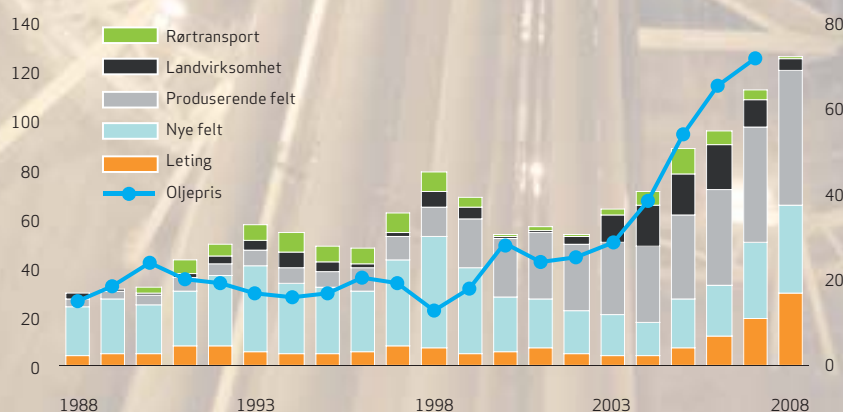
Resultatene tyder på at en økning i oljeprisen på én prosent bidrar til en tilsvarende økning i den årlige reservetilveksten.

– Dette skyldes ikke bare at høyere oljepris gir høyere leteaktivitet. Når oljeprisen er høy, tar selskapene mer risiko i letevirsomheten, og da blir det også flere store funn.

To ulike regimer

I løpet av de siste ti årene har olje- og gassindustrien vært preget av uro og omveltninger: i finans- og oljemarkedet, i forholdet mellom selskapene og internt i selskapene. Sammen med kollega Bård Misund har Klaus Mohn også undersøkt om prosessen rundt olje- og gassinvesteringene har vært stabil gjennom de siste 15 årene.

Figuren viser sammenhengen mellom oljepris og investeringer på norsk sokkel (Mrd kroner/USD per fat)

– Ved hjelp av moderne statistiske metoder har vi funnet fram til to tydelig atskilte historiske regimer for investeringsatferden i olje- og gassindustrien, sier Mohn.

– Det første regimet varte fra 1992 til 1997, og det neste fra 1998 og fram til i dag. Resultatene tyder på at den siste oljeprisøkningen har hatt en vesentlig mindre betydning for investeringene enn det som var vanlig før 1998.

Mohns viktigste forklaring er at økt press fra finansmarkedene om lønnsomhetsforbedring har skjerpet kapitaldisiplinen i selskapene og lagt en demper på investeringsviljen de siste ti årene.

Oljebransjen og akademia

Etter tre år ved Universitetet i Stavanger skal Klaus Mohn snart tilbake til StatoilHydro. Han synes det har vært tre inspirerende og lærerrike år ved UiS. Nå håper han å holde god kontakt med det økonomifaglige miljøet ved Universitetet i Stavanger også i årene som kommer. Og han er glad for at StatoilHydro nylig har blitt med i samarbeidet mellom næringslivet og Universitetet i Stavanger om en styrking av fagmiljøet innen finans.

– Dette viser at potensialet for samarbeid mellom oljebransjen og akademia strekker seg langt utover realfagene, sier Mohn, som med sin bakgrunn fra næringsliv og akademia har god tro på at en tettere samhandling med olje- og gassindustrien kan gi stor uttelling for begge parter.

Klaus Mohn er samfunnsøkonom med bakgrunn fra forskning, finans og makroøkonomisk analyse gjennom 15 år. De siste tre årene har han hatt permisjon fra StatoilHydro for å arbeide med doktorgradstudier ved Universitetet i Stavanger. I juni disputerer han med avhandlingen *Investment behaviour in the international oil and gas industry*.

TEKST: Egil Rugland

FOTO: StatoilHydro og Elisabeth Tønnessen

På vei opp ved å bore ned

Badger Explorer er snart klar til å prøve ut teknologien sin i full skala. Selskapet, som har sitt utspring ved IRIS – International Research Institute of Stavanger, er dermed et steg nærmere operasjonalisering.

Badger er et av flere verktøy innen automatisert oljeboring som bygger på forskning fra IRIS. Oppfinnelsen ble unnfanget av forskningssjef Sigmund Stokka ved IRIS i 1999. I 2000 søkte IRIS om patent på ideen, og selskapet Badger Explorer, der IRIS i dag er medeier med 13 prosent av aksjene, ble etablert i 2003. Teknologien ble deretter videreutviklet med støtte fra Norges forskningsråd.

Kort fortalt er Badger en fjernstyrt robot som i jakten på olje borer seg selv ned i havbunnen for å hente opp ulike typer data. Så snart den er på plass på havbunnen, kan feltet forlates. Badger jobber så videre og sender signaler til land. Med denne teknologien kan petroleumsnæringen samle opp vitale lededata til en brøkdel av hva det koster å leie leterigger. I tillegg gjør teknologien det mulig å bore uten forurensning av miljøet i havet. Når boringen er fullført, blir utstyret liggende igjen i brønnen. Boringen genererer ikke borekaks, ettersom den knuste steinen forblir i hullet.

Prototype

De siste årene har Badger satset stort på å utvikle teknologi og ekspertise. Nå står snart utprøving av en prototype for tur.

– En fullskalautgave av utstyret er like rundt hjørnet. Den vil bli testet i et dagbrudd i Danmark, der vi skal bore gjennom kjente bergarter, opplyser administrerende direktør Kjell Erik Drevdal i Badger Explorer.

Selskapet opplever nå en enorm interesse for teknologien fra utenlandske selskaper. Mange ønsker å bidra i utviklingsarbeidet

for å sikre seg tilgang til Badger den dagen teknologien er operativ og tilgjengelig på markedet. Selskapet samarbeider i dag med StatoilHydro, ExxonMobil og Shell. Når det gjelder forskning og utvikling, samarbeider selskapet tett med IRIS, Universitetet i Stavanger og andre kompetansemiljøer.

– Målsettingen er å være på markedet så fort som mulig. Produksjonskapasiteten for denne typen utstyr er likevel begrenset. Derfor ønsker stadig nye aktører å bidra i prototypeprosessen, sier han.

Jakter på uredde fagfolk

Drevdal mener at et viktig suksesskriterium er staben. Badger Explorer er i ferd med å ekspandere og retter nå blikket mot nyutdannede.

– Vi har stor interesse for uredde, nyutdannede fagfolk, både sivilingeniører og doktorander. Vi legger opp til en god miks av nyutdannede og mer erfarne kvinner og menn med en spredning i alder, sier Drevdal

Badger-oppfinner Sigmund Stokka ser nå fram til den videre utviklingen.

– Fra IRIS' side er dette et godt eksempel på vellykket innovasjon. Det blir spennende å se om teknologien lykkes fullt ut operativt, og å se hvor dypt Badger klarer å bore. Alt tyder på at Badger vil lykkes i markedet hvis konseptet lykkes teknisk, understreker Stokka.

TEKST: Thomas Bore Olsen

ILLUSTRASJON: Badger Explorer

Tunneler med lav risiko

I Oslo skal det bygges 40 kilometer med miljøtunneler. Tunnelene er del av det planlagte Oslopakke 3-prosjektet. Ifølge en forskningsstudie om tunnelsikkerhet, ledet av Ove Njå ved Universitetet i Stavanger, er risikoen i tunnelprosjektet liten.

– Det er ingen grunn til at myndighetene ikke kan fortsette den videre planleggingen av tunnelene, sier førsteamanuensis Ove Njå ved Institutt for industriell økonomi, risikostyring og planlegging ved UiS, som har vært prosjektleder. I prosjektet har han samarbeidet nært med Statens vegvesen, Region øst og fått innspill fra Vegtrafikksentralen og ressurs-

personer i Lyon og Stockholm.

– Forskningsprosjektet er resultat av en henvendelse fra Statens vegvesen, Region øst, med tanke på den videre planleggingen av miljøtunnelene i Oslopakke 3-prosjektet, sier Ove Njå. Prosjektet er finansiert av Statens vegvesen.

Oslopakke 3-prosjektet, som er det største samferdselsprosjektet i Norge, skal ferdigstilles i 2028. Det innebærer blant annet bygging av 20 nye miljøtunneler med en samlet lengde på 22,7 kilometer i Oslo og 19,2 kilometer i Akershus. Når prosjektet er gjennomført, vil Oslo være det storbyområdet i verden med høyest tunneltetthet, ifølge Njå.

Det planlagte tunnelprosjektet vil få stor betydning for trafikkavviklingen gjennom Oslo. Det mest kompliserte systemet i prosjektet er Festnings-, Bjørvika-, Ekeberg- og Svartdal-Vålerengen-tunnelene. Systemet er allerede vedtatt og under oppføring. Bjørvika-utbyggingen skal etter planen være ferdig i 2012.

Oslopakke 3-prosjektet har en samlet kostnadsramme på 53 milliarder kroner.

Innspill til debatt

– I forskningsstudien inngår en overordnet risiko- og sårbarhetsanalyse av ulykkesforekomst, frykt og risikopersepsjon, trafikkavvikling og beredskap, som også har betydning for samfunnets redningsressurser, sier Ove Njå.

– I de kommende prosjektene i Oslopakke 3 er dette størrelser som må tas med i den videre planleggingen av tunneler. Forskningsstudien er ment å være et innspill i en debatt og skal utfordre beslutningstakere slik at de løsninger som blir endelig valgt, blir best mulig.

– I prosjektet har vi studert vitenskapelig litteratur om ulykkesrisiko som kan knyttes til tunneler, og vi har studert ulykkes- og hendelsesdata fra eksisterende tunneler. Vi har i tillegg laget en komparativ studie av lignende tunnelprosjekter i Stockholm og Lyon. I begge byene har de løst vanskene knyttet til infrastruktur på en god måte når de har planlagt tunneler, forteller han.

Tunnel ikke farligere

Ove Njå understreker på generell basis at det alltid vil være fare for store ulykker i et lukket rom som en tunnel.

– Det er likevel ingenting i den teoretiske forskningslitteraturen som indikerer at et høyt antall tunneler er mer problematisk når det gjelder sikkerhet. Trafikantene kan oppleve at lange tunneler og undervannstunneler er farlige, men denne frykten gjenspeiles ikke i forekomsten av ulykker. Det er heller ingen studier som indikerer at toveistunneler er farligere enn veier i dagen, sier Ove Njå.

I Nasjonal transportplan er sikkerhet et vesentlig element. Oslopakke 3 inngår i denne planen. Her er det slått fast at alvorlige ulykker skjer langt oftere i veitrafikken enn i

de andre transportsektorene. Statens vegvesen har på den bakgrunn foreslått å øke innsatsen til spesielle trafikkinvesteringer vesentlig. Et av målene er å redusere antall hardt skadde eller drepte fra 1200 til 800 per år til tross for en anslått trafikkvekst på 20 prosent.

Brann og eksplosjoner

I teorien er det selvsagt mye som kan gå galt i en tunnel. De mest fryktede ulykkene er storulykker i form av brann eller eksplosjoner. Et eksempel fra Oslo kan illustrere dimensjonene. Ifølge rapporten til Ove Njå transporteres i dag rundt 30 prosent av alt farlig gods gjennom Oslo.

– Det er mulig å redusere risikoen i tunneler gjennom regulering og ulike tiltak når det gjelder farlig godstransport og annen godstransport. Det kan for eksempel skje med regulering av tungtransporten, monitorering, automatiske slukkeanlegg, ventilasjon, samt krav til kjøretøy og fører, sier Ove Njå.

– Det viktigste er å få kontroll med transport av farlig gods og trafikksituasjoner som kan skape ulykker, og da er det viktig å unngå situasjoner som trafikantene ikke forventer. Køoppbygging er et eksempel på en farlig tilstand.

Ifølge Njå vil et høyt fremtidig sikkerhetsnivå i tunneler være avhengig av god tunnelkonstruksjon, trafikkstyring, kommunikasjonssystemer og veiassistanse, samt ulykkesberedskap. Ut fra sikkerhetshensyn er toveistunneler den eneste løsningen i Oslo-området.

Frykt for tunneler

Men det er også et element av menneskelig frykt når

det gjelder kjøring i tunneler. Det er gjort flere spørreundersøkelser om folks redsel for kjøring i tunneler.

– Mange sier de føler frykt, men ifølge forskningen som er gjort, er det bare én prosent av befolkningen som føler så stor frykt at de velger å kjøre utenom tunneler, sier Njå.

– Det er vanskelig å anslå hvordan dette vil virke inn på tunnelprosjektene i Oslo, men det er liten grunn til å tro at trafikantene i Oslo vil endre sin kjøreatferd hvis antallet og lengden av tunneler doubles, sier Ove Njå.

Et annet spørsmål er om nye trafikk-systemer med tilhørende tunneler kan endre inntrykket av Oslo som by.

– Oslo oppleves i dag som en åpen by med mange møteplasser, men har samtidig et vokseproblem. Det er noe planleggerne må ta hensyn til. Hvis Oslo oppleves som byen med de mange tunneler, kan det påvirke identiteten, sier Njå.

Rogaland har i dag to store tunnel-

prosjekter, Rogfast og Ryfast, som venter på realisering.

– Ut fra et sikkerhetssynspunkt er det ingenting som taler mot bygging av disse, sier Ove Njå, som mener forutsetningen er bygging av toveistunneler og bevisst styring av trafikken, og da spesielt tungtransport.

TEKST: Egil Rugland

FOTO: Elisabeth Tønnessen

– I tunneler er det viktigste å få kontroll med transport av farlig gods og trafikksituasjoner som kan skape ulykker. Da er det viktig å unngå situasjoner som trafikantene ikke forventer, sier førsteamanuensis Ove Njå ved UiS, som har forsket på tunnelsikkerhet med utgangspunkt i tunnelutbygging i Oslo.

Oslopakke 3 er en samferdselspakke bestående av nye veiutbygginger, kollektivsatsing og miljøtiltak. Hele Oslopakke 3 har en økonomisk ramme på 53,4 milliarder kroner og er med dette historiens største investering innenfor samferdsel i Norge. I prosjektutkastet som er underlaget for forskningsstudien, inngår 20 miljøtunneler på totalt 40 kilometer.

Luftig sikkerhet

Når du reiser fra en europeisk flyplass, enten det er store London Heathrow Airport eller lille Røst lufthavn, må du og bagasjen din passere den samme sikkerhetskontrollen. En forskergruppe fra Universitetet i Stavanger og International Peace Research Institute, Oslo (PRIO), skal nå se på sikkerhetstiltakene med nytt blikk.

11. september-angrepet i New York i 2001, etterfulgt av mistanker om terroranslag mot europeiske flyplasser, førte til at sikkerhetsnivået i luftfarten på kort tid ble oppjustert flere hakk. Det ble for alvor innført systematiske undersøkelser for å hindre at farlige gjenstander og mennesker med ond-sinnede hensikter slapp inn i avgangshallene.

– Endringer i samfunnet har medført at luftfarten må forholde seg til nye realiteter. De tragiske hendelsene i USA er kanskje det klareste symbolet på det komplekse politiske bildet som danner bakgrunnen for dagens globale sikkerhetsarbeid, sier stipendiat Kenneth Pettersen ved Universitetet i Stavanger, som er med i prosjektgruppen.

– Vi er i økende grad opptatt av risiko i dagens samfunn. Dette innebærer en økt bevissthet om hvilke farer som truer tilværelsen vår. På den ene siden innebærer dette et

behov for økt kunnskap om samfunnets sårbarhet. Samtidig ser det ut til å medføre endrede krav til styring og kontroll av sikkerhet, fortsetter han.

Like sikkerhetstiltak

Fagmiljøet for risikostyring og samfunns-sikkerhet ved UiS ble sammen med International Peace Research Institute, Oslo (PRIO) i 2007 tildelt midler fra Norges forskningsråds SAMRISK-program for å forske på sikkerhetsnivået i norsk sivil luftfart. Dette gjøres gjennom prosjektet *The social determination of risk critical infrastructure and mass transportation protection in the Norwegian civil aviation sector*.

Hvorfor er vurderinger av risiko ved store europeiske flyplasser styrende for sikkerhetstiltak på flyplasser i Utkant-Norge? Hva er konsekvensene av at Røst lufthavn og London

Heathrow Airport har like viktige roller som inngangsportal til det europeiske luftfartssystemet? Dette er to av spørsmålene forskningssamarbeidet vil bidra til mer kunnskap om.

Verktøy for risikohåndtering

Målet er å kartlegge og kategorisere sentrale tendenser og ulike dimensjoner ved begrepet risiko i norsk luftfart, både politiske, sosiale og kulturelle.

– Videre vil vi gjennomføre studier av risikohåndtering i luftfarten og i samarbeid med Avinor utvikle praktiske verktøy for risikohåndtering, opplyser førsteamanuensis Ole Andreas Engen ved Institutt for medie-, kultur- og samfunnsfag.

Leder for prosjektet er professor J. Peter Burgess ved PRIO, mens Engen er UiS' prosjektleder. Prosjektet har også et internasjonalt forskernettverk og en referansegruppe med deltakere fra Avinor og Luftfartstilsynet. I tillegg vil UiS-stipendiat Elise Anonby Olsvik og PRIO-stipendiat Nina Boy delta i prosjektet.

Internasjonale regler

I 2005 ble Norge medlem av *European Aviation Safety Agency* (EASA), EUs luftfartsmyndighet for sivil flysikkerhet. Det betyr at alt sikkerhetsarbeid på norske flyplasser må være i samsvar med det europeiske rammeverket. Grunntanken er at det skal være systematisk kontroll ved alle inngangsporter og grenser. Når passasjerene først er innenfor sikkerhetsslusen, kan de bevege seg fritt.

– Sett i sammenheng med andre endringer i samfunnet representerer økt grad av internasjonalisering en kunnskaps- og kompetanseutfordring for industrien, påpeker Pettersen.

Alle flypassasjerer og all bagasje sjekkes like grundig, uansett hvilken flyplass du reiser fra i Europa.

Prosjektgruppen er derfor tverrfaglig sammensatt og består av ingeniører, økonomer, historikere, filosofer, sosiologer og statsvitere.

– Prosjektet styrkes av et sterkt og variert nettverk av spesialister og et etablert samarbeid mellom forskning og industri. UiS og PRIO har også hvert sitt doktorgradsprosjekt, noe som bidrar til rekruttering og utvikling av en ny generasjon kompetanse innenfor samfunnssikkerhet, sier Engen.

Kostbar sikkerhet

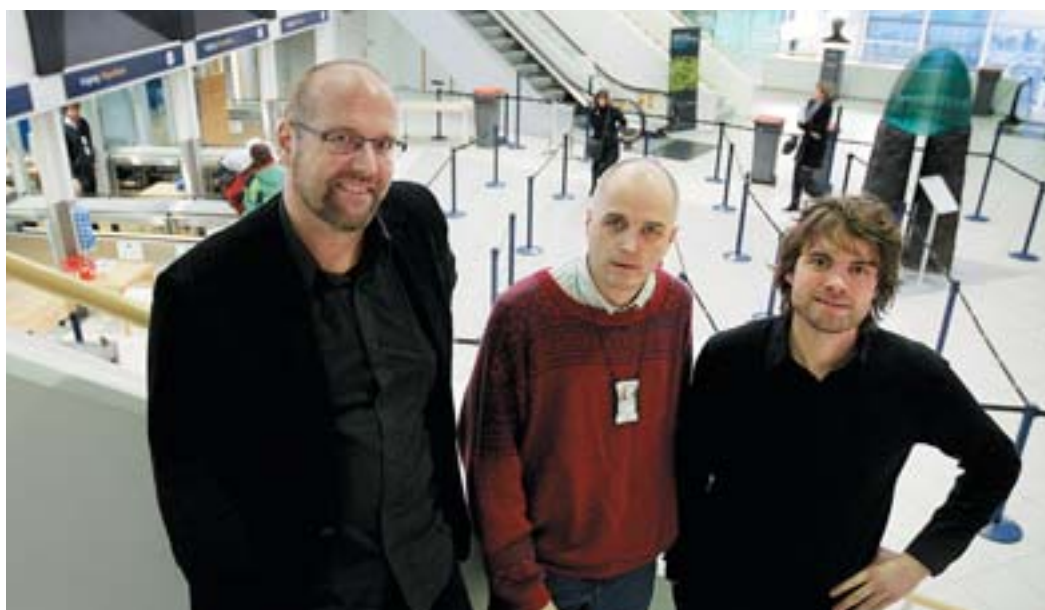
– Å følge dagens krav til sikkerhet krever tilsynelatende store ressurser. Et spørsmål kan derfor være hvor mye vi er villige til å betale for egen sikkerhet, sier Pettersen.

Også Pål Ranestad, sikkerhetssjef ved Stavanger lufthavn, Sola, er opptatt av dette spørsmålet. Han er med i referansegruppen i forskningsprosjektet, der også Luftfartstilsynet er representert. Ranestad håper resultatene av studien kan si noe om utbyttet av dagens tiltak.

– Vi bruker store ressurser på å gjennomføre tiltakene. Både omfanget av og kostnadene ved sikkerhet har økt formidabelt. Derfor er det spennende at et forskningsmiljø vil se på vår praktisering, og vi vil bidra med det vi har av kunnskap. Det internasjonale regelverket må etterleves, men vi håper likevel å kunne få et bilde av hvilke metoder som gir størst gevinst hos oss, sier han og spår at teknologiske løsninger vil få en stadig større rolle i sikkerhetskontrollen.

Mannskap sikkerhetssjekkes

– Vår største utfordring er at nye regler innføres veldig raskt. Det handler om å henge med bygningsmessig, og vår terminal er ikke bygget med dagens situasjon for øyet. Det gjør

Forskergruppen samarbeider med Avinor og Luftfartstilsynet. Fra venstre: Førsteamanuensis Ole Andreas Engen (UiS), sikkerhetssjef Pål Ranestad (Stavanger lufthavn, Sola) og stipendiat Kenneth Pettersen (UiS).

det til en utfordring å gjennomføre alle tiltakene samtidig som man opprettholder passasjerstrømmen, sier Ranestad.

– Hvor sikkert er det at tiltakene som implementeres, faktisk gir en sikrere flytur? spør Pettersen.

Dagens regime omfatter ikke bare kontroll av de reisende, men også de ansatte. Alle, inkludert piloter og kabinpersonell, må gjennom den samme sjekken.

Pettersen mener prosjektet vil bidra med nødvendig kunnskap for å forstå konsekvensene av denne utviklingen.

– Det kan hende at vi er i ferd med å undergrave fundamentale verdier som

luftfartssikkerhet er tuftet på, blant annet tillit, poengterer han.

Selv om det i prosjektet forskes på norske forhold, gjelder problemstillingene og utfordringene luftfarten generelt.

– Målsetningen er at forskningen på sikt skal bidra til å legge premisser for risikostyring og regelverksutvikling innenfor europeisk luftfart, understreker Pettersen.

TEKST: Thomas Bore Olsen

FOTO: Istockphoto, Håkon Vold

Grønt og grovt til ferske rekrutter

Forskerne fikk til endring i kostholdet blant de vernepliktige på Værnes. Men når det kom på tale å gå tilbake til mindre sunn mat for å kontrollere resultatene, sa kokkene nei. Heldigvis fantes det en militærleir i Nord-Norge som hadde beholdt det tradisjonelle mattilbudet, slik at de hadde noe å sammenligne med.

Professor Wenche Frølich ved Universitetet i Stavanger er prosjektleder for et mangeårig prosjekt som er støttet av Norges forskningsråd. Formålet er å nå unge menn med kostholdsinformasjon, slik at de bedrer sine kostvaner ved blant annet å øke inntaket av grønnsaker, frukt og grovt brød og minske inntaket av mettete fettyper. Et bedre kosthold vil kunne forebygge livsstilssykdommer.

Prosjektet utføres i samarbeid med professor Margareta Wandel ved Universitetet i Oslo. I prosjektet har de også med seg to doktorgradstipendiater, Tonje Holte Stea ved UiS og Solveig Uglem, som er tilknyttet UiO. UiS-stipendiat Holte Stea har hatt ansvaret for forberedelse, innsamling, behandling og statistisk bearbeiding av blodprøvedata i prosjektet.

– Skal du undersøke en stor gruppe med unge menn, må du oppsøke et sted der de finnes samlet. Og hva kan være bedre enn

militærleirer? Der oppholder de seg også over en lengre periode, noe som er helt nødvendig for en slik studie, hvor registreringen foregår i nærmere seks måneder, sier Frølich.

– Vi har samarbeidet med militærleiren på Værnes, hvor vi ble svært positivt og godt mottatt. I tillegg til samarbeidet med Universitetet i Oslo har vi også samarbeidet med professor Azam Mansoor, som til å begynne med arbeidet ved Sentralsjukehuset i Stavanger, men som nå er ansatt ved Universitetet i Agder. Jeg er også glad for det gode samarbeidet vi har hatt med mine tidligere kollegaer ved Landbruksuniversitetet i Uppsala.

Tilberedning avgjørende

– Det er vanskelig å nå unge menn med konvensjonell kostholdsinformasjon, samtidig som det er et stigende problem med blant annet overvekt hos denne gruppen. Derfor ønsket vi å bidra til at

unge menn skulle få bedre tilgang på og økt bevissthet om sunne matvarer. Vi ønsket også å studere om disse endringene kunne resultere i en ønsket utvikling. Vi utviklet matretter som skulle serveres til rekruttene både til lunsj og middag, sier Frølich og fortsetter:

– I den sammenhengen var det viktig at maten ble tillaget og lagret slik at næringsstoffene var til stede og tilgjengelig i maten når rekruttene skulle spise den. Her fikk vi hjelp av flere kokker, og spesielt vil jeg nevne Arne Hoøy hos Bama i Stavanger.

– Vi studerte også hvordan innholdet av visse næringsstoffer i maten endret seg under tilberedning på ulike måter. Det viste seg at mye ble borte under matlaging. Når det gjelder grønnsaker og poteter, er det beste rådet: Dampkok i lite vann i kort tid. Og server grønnsakene så raskt som mulig etter tillaging, konstaterer UiS-professoren.

– Tilberedning i mikrobølgeovn ser ut til å

<< Rekruttene Thomas Tunem og Andreas Skjetne i Madlaleiren er åpne for mer grovt og grønt på tallerkenen.

være like bra som, om ikke enda litt bedre enn, dampkoking. Mens det å lage grønnsaksretter i sterk varme i stekepannen ødelegger næringsstoffene i størst grad.

Det viser seg også at militærleirer har en tendens til å bruke brød som ser brunt ut, ut fra troen på at brunest mulig brød er det groveste. Det stemmer ikke, ifølge Frølich.

– Ofte er det brunfarge fra maltmel som gir fargen. Det beste brødet, ernæringsmessig, er det som er bakt med sammalt mel. Da får du med alle de gode stoffene i kornet, forteller hun.

Mer grønt og grovt

– Vårt ønske er at soldatene skal spise mye mer grønnsaker, grovt brød og poteter. Da er det informasjon som skal til. Dessverre er det gjerne slik i militærleirer at du kan gå i en kiosk og kjøpe usunn mat om du ikke liker det som blir servert i messa, sier Frølich.

Prosjektet viste at de matvanene de unge mennene hadde fått med seg hjemmefra, var avgjørende for deres valg senere i livet. De som var vant til å spise sunn mat, fortsatte å ønske denne typen mat. De som sjelden hadde fått grønnsaker hjemme, var de som valgte det i liten grad i studien. Forskerne fant det også overraskende at rekruttene tok mer etter fars enn mors livsstil og vaner. Og ellers at mors røykevaner påvirket guttene.

– Samtidig med at vi forsøkte å endre rekruttene matvaner gjennom en seks måneders periode og lot dem fylle ut skjemaer om hva de spiste i denne perioden, registrerte vi høyde og vekt og tok blodprøver ved start og slutt av perioden. Vi ønsket å undersøke om biologiske markører i blodet, som fett og kolesterol, homocystein og folat, endret seg i samme periode. Til det formålet har vi

opprettet en forskningsblodbank, forteller Frølich.

Kokkene sa nei

– Det var oppløftende å registrere endringer i kostholdet på Værnes. Men det skapte også et problem. For da vi ville at kjøkkenet skulle gå tilbake til det kostholdet og de tilberedningsmåtene de brukte før vi kom, var ikke kokkene villige til det. De synes at det var så flott at kostholdet var endret i positiv retning.

– Vi måtte derfor på leting etter en annen militærleir vi kunne bruke som sammenligningsgrunnlag. Heldigvis fantes det en militærleir i Nord-Norge som stadig spiste det tradisjonelle militærkostholdet. Så der fikk vi vår kontrollgruppe, sier Frølich, som er godt fornøyd med at endringer i kostholdet ga gode resultater hos rekruttene.

TEKST: Bjørn Ingvaldsen

FOTO: Håkon Vold

Spis deg frisk!

– Det er ikke nok bare å velge sunne råvarer om du skal spise sunt. Du må også være oppmerksom på hvordan maten blir tilberedt, konstaterer UiS-professor Wenche Frølich.

Professor Wenche Frølich ved UiS har mange gode tips til sunt matvett etter flere år med forskning på mat.

– Det hjelper ikke bare å tenke at du bruker sunne råvarer om de tilberedes slik at næringsstoffene ødelegges. Tilberedning betyr noe for hvordan næringsstoffene absorberes og videre utnyttes i kroppen vår. Dette kalles biotilgjengelighet, sier Frølich, som har mange gode tips til sunt matvett.

Kort vei

– Verken råvarene eller den ferdiglagde maten bør lagres for lenge, det er derfor fint med kort vei fra produsent til forbruker. «Bondens marked» er et utmerket tiltak. Salat mister folat raskt om den blir oppbevart i lys og ved romtemperatur. Derfor bør grønnsaker raskt inn i kjøleskapet og oppbevares mørkt og kjølig.

– Mange, og da særlig kvinner, kjøper ferdige vegetarretter for å spise sunt. Dessverre viser våre undersøkelser at slike

retter får lavt innhold av folat, et næringsstoff som er svært viktig for kvinner. I retter med ris er det gjerne lite folat, mens i potetterter og retter med couscous, som kommer fra hvete, er det større mengder, forklarer Frølich, som sitter i en internasjonal forskergruppe som nå konkluderer med at den absolutt beste og sunneste måten å få i seg de nyttige næringsstoffene på, er å spise sunn mat.

Mye grønt

– Det har vært mye snakk om antioksidanter de siste årene. Dette er stoffer som finnes i svært små mengder i maten vår, og som har en svært god effekt på helsen vår. I landene rundt Middelhavet spises det mye grønnsaker, frukt og kornprodukter, som er mat som inneholder slike komponenter. Det er en klar sammenheng mellom det å spise mye grønnsaker, frukt og kornprodukter og det å redusere risikoen for en rekke sykdommer, som enkelte kreftformer og hjerte- og karsykdommer. Disse stoffene ser dessuten ut til å kunne påvirke genene våre, sier Wenche Frølich og oppfordrer:

– Spis mat, ikke piller og kosttilskudd. Kosttilskudd kan være direkte skadelig. Og selvsagt gjelder fortsatt de generelle rådene: Reduser mengden mat, og spis variert, det vil si så mange ulike matvarer som mulig. Reduser den totale fettmengden, og bytt ut mettet fett med enumettet og flerumettet fett. Unngå så mye sukker som mulig, det gir deg kun energi. Spis grovt brød, men husk at mørkt brød ikke nødvendigvis er grovt. Spis grønnsaker, frukt og poteter. Og mosjoner. Masse!

Nytt kosthold mot atferdsvansker

A close-up photograph of a child's hands holding a clear glass filled with white milk. The child is wearing a dark-colored sweater. The background is blurred, showing other people in a social setting.

Barn med atferdsproblemer kan få et bedre liv ved å legge om kostholdet. Det mener spesialpedagog Magne Nødland. Sammen med forsker Ann Mari Knivsberg ved Lesesenteret og Karl-Ludvig Reichelt ved Rikshospitalet har han gjennomført et forskningsprosjekt der 23 barn med ADHD-atferd kuttet ut alle melkeprodukter i ett år.

Forskergruppen stilte spørsmål ved om det finnes en sammenheng mellom mat og barns atferd. De ville finne svar på om feil mat kan føre til at noen barn blir sosiale tapere, og om vanlig melk kan være en medvirkende årsak til at barn får lærevansker.

– Mange blåser av dette, men de som avviser denne sammenhengen, har ingen dokumentasjon som bekrefter deres syn, sier Magne Nødland.

– Da jeg ble spurt om dette av faren til en elev for mange år siden, avviste også jeg problemstillingen, fortsetter Nødland, som da tok kontakt med Karl-Ludvig Reichelt ved Rikshospitalet, som hadde kommet med påstanden.

Forskjell i peptidnivå

Lege og nevrokjemiker Karl-Ludvig Reichelt mener at proteiner i vanlig mat kan gi psykiske lidelser og atferdsproblemer.

– Når enkelte matproteiner, som for eksempel gluten og kasein, blir brutt ned, dannes det opioide peptider. Om kroppen ikke klarer å bryte ned disse, kan de gi en morfin-liknende effekt som på sikt kan føre til mentale forstyrrelser, hevder Reichelt.

Han utviklet en metode for analyse av urin som gjorde det mulig å måle peptidnivå hos barn. Mange barn med ADHD-diagnose hadde et klart avvikende peptidnivå sammenlignet med barn uten.

– Dr. Reichelts medisinske dokumentasjon overbeviste meg om at det kunne være hold i vår hypotese, forteller Nødland.

Bedre konsentrasjon

Magne Nødland kontaktet Ann Mari Knivsberg ved Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger. Hun hadde tidligere jobbet med ernæring og atferd, og sammen med Kristine Fosse ved Madlavoll skole, Finn Egil Tønnesen ved Lesesenteret og doktor Reichelt ble det gjennomført et forsøk med 23 barn som alle hadde ADHD-atferd med tilhørende unormalt høyt peptidnivå. Hvis barna ble satt på kaseinfri diett, ville de få normalisert sitt peptidnivå, noe som ville føre til økt konsentrasjon og ha en positiv effekt på barnas læringsevne og språklige og sosiale utvikling.

– Dette var teorien vi jobbet ut ifra. Målet var å se effekten etter et års diettbehandling, samt å vinne erfaring med hvilke utfordringer familiene møter. Vi målte peptidnivået og gjennomførte kognitiv, språklig og motorisk testing av barna ved diettstart og etter ett års diett. I tillegg ble det gjennomført spørreundersøkelser og intervju med barnas foreldre og lærere, sier Ann-Mari Knivsberg ved Lesesenteret.

Resultatene var gode for 22 av de 23 elevene. Peptidnivået gikk ned. De fleste barna fikk forbedret evnen til å følge med og konsentrere seg. Overaktiviteten avtok, og de

kom sjeldnere opp i konflikter. Forbedringen var større i hjemmesituasjonen enn på skolen, og noen av barna hadde større forbedringer enn andre.

Tilbakefall uten diett

Prosjektet skulle i utgangspunktet vare ett år, men de positive resultatene førte til at de fleste ønsket å fortsette med dietten. Dermed ble det gjort tester også etter tre og fem år. I løpet av skoleåret 2007/2008 tas tester etter åtte år med diett.

21 av 23 barn fulgte ikke dietten konsekvent, og dette kunne gi kraftige reaksjoner. Mange opplevde diaré og vondt mage. Men mer alvorlig var symptomer som sviktende konsentrasjon, humørsvingninger og økte atferdsvansker.

– Ved diettbrudd måtte vi beskytte barnet mot verden. Det var som å snakke til en vegg igjen. En effekt av dietten var bedre sosiale evner og flere venner, sier moren til et av barna i prosjektet.

– Dette forsøket er første steg på veien for å dokumentere effekten av diett ved ADHD. Resultatene er lovende og bør være et incitament til videre arbeid på området, konkluderer Magne Nødland.

TEKST: Trond Egil Toft

FOTO: Elisabeth Tønnessen

– Barn med atferdsproblemer kan få et bedre liv ved å legge om kostholdet, hevder forsker Ann Mari Knivsberg ved Lesesenteret ved UiS og spesialpedagog Magne Nødland. Sammen med Karl-Ludvig Reichelt ved Rikshospitalet har de gjennomført et forskningsprosjekt der 23 barn med ADHD-atferd kuttet ut alle melkeprodukter i ett år.

Forskningsrådet støtter barnehageprosjekt

Prosjektet "Barnehagens møte med barn og familiar som opplever samlivsbrot" har fått 3,75 millioner i støtte fra Noregs forskningsråd. Bak prosjektet står Ingunn Størksen, Arlene Thorsen og Edvin Bru ved Senter for atferdsforskning ved UiS.

– Dette er spennende, både for oss og for senteret. Med prosjektet får vi mulighet til å fokusere på eit viktig tema, seier Ingunn Størksen, som tok si doktorgrad på kva ei skilsmisse gjer med barn.

Gav fluesamling til Oxford University

Professor og zoolog Knut Rognes ved UiS har donert mesteparten av si store og sjeldne fluesamling til Oxford University. Samlinga skal bli del av den store samlinga ved Oxford.

Rognes, som sjølv har bygd opp den store og sjeldne fluesamlinga, har lenge forska på fluer. Han har mellom anna kartlagt fleire ukjente fluetypar og publisert vitenskaplege artiklar i internasjonale tidsskrift.

Kunnskapsparken har blitt Ipark

1. januar 2008 forsvant navnet Rogaland Kunnskapspark. Det nye navnet er Ipark - Innovasjonspark Stavanger.

– Med det nye navnet vil vi først og fremst markere viktigheten av innovasjon. Vi leverer utviklingskraft til innovative bedrifter i tidlig vekstfase, og vi skal bidra til at ideene utvikler seg fra servietten til vekstbedrifter raskt og sikkert, sier administrerende direktør Terje Handeland i Ipark.

Vrien problematikk for helsepersonell

Universitetslektor Anne Marie Rovik ved Universitetet i Stavanger har forska på fenomenet sjølvskading. For helsepersonell er sjølvskading eit problem det er vanskeleg å ta tak i, samstundes som fenomenet aukar i omfang.

På førespurnad frå helsepersonell i praksisfeltet gjekk Rovik i gang med å kartleggje kva for utfordringar helsepersonell opplever når det gjeld sjølvskading hjå pasientane. I den kvalitative studien fann ho fleire interessante perspektiv.

– Sjølvskading er eit vanskeleg problem å jobbe med. Mange sjukepleiarar opplever det som veldig valdsamt når nokon skadar seg

sjølv, seier ho, og forklarar sjølvskading i hovudsak som det å skade eiga hud.

Tatoveringar og piercing er døme på kulturelt aksepterte former for sjølvskading og er ikkje rekna med i studien.

Utbreitt og aukande

Ifølgje Rovik er sjølvskading utbreitt over heile verda og i alle sosiale lag. Ho meiner likevel at

problemet har auka i omfang, og at mange ikkje får den hjelpa dei treng.

– For å kunne gjere noko må vi forstå problemet. Mange ser på sjølvskading som eit symptom på andre lidingsuttrykk og manglande impuls kontroll. Om problemet varer ei tid, kan pasienten oppleve å miste håpet og resignere. For at ikkje det skal skje, må hjelpa kome umiddelbart, seier ho.

– Sjukepleiarar, legar og miljøterapeutar møter mange vanskar i arbeidet med dette problemet, fortel Rovik, som hadde mange års erfaring frå psykiatrien då ho byrja som universitetslektor ved Institutt for helsefag ved UiS.

– Dei kjenner seg ofte hjelpelause og føler gjerne skuld, svik eller avsky. Sjølvskading er noko av det mest utfordrande helsepersonell kan stå overfor, nettopp fordi empati er vanskeleg, og fordi handlingane til pasienten er uføreseielege.

Vrien relasjon

– Helsepersonellet deler utfordringane sine inn i fire område. Dei fortel at det er vanskeleg å forstå pasienten, å handtere pasienten, å gripe inn når sjølvskading skjer, og å forstå eigen rollefunksjon, seier Rovik.

Mange av informantane snakkar om splitta personalgrupper der nokre vel å gi pasienten auka ansvar medan andre er opptekne av å ta full kontroll. Alle rapporterer om at det er problematisk å vere profesjonell i rolla si og samstundes prioritere tid til pasientane.

– Mange slit med å halde ut i relasjonar og situasjonar. For ikkje å ta inn over seg den valdsamme problematikken dei står overfor, er det mange som reagerer med kynisme, og det er farleg, meiner forskaren.

– For denne pasientgruppa er det ekstra viktig å ta seg tid og vise at du bryr deg.

Helsepersonell må klare relasjonen på ein betre måte skal dei kome pasientane i møte.

Relasjonen er avgjerande i arbeidet med å førebyggje sjølvskading. Helsepersonell må difor klare relasjonen på ein betre måte skal dei kome pasientane i møte, seier ho.

Tid og omsorg

Tilbakemeldingar frå pasientane tyder på at tid og omsorg er viktige stikkord for arbeidet med sjølvskadingsproblematikken. Mange pasientar føler seg svært einsame og er redde for å bli ignorerte eller avviste. I pasientgruppa er det flest kvinner.

– Fleire pasientar fortel om gode opplevingar når nokon tek seg tid til å sitje ned. Det er ikkje alltid det er nødvendig å seie så mykje. Det viktigaste er å vere til stades, seier Rovik.

Ho meiner den gode praksisen må løftast fram. I tillegg til å jobbe for gode relasjonar til pasientane må helsepersonell også få styrka evna til å forstå det sjølvdestruktive potensialet i mennesket.

– Den indre sjølvdestruktive krafta er ein del av oss i større eller mindre grad. Sjølv om det også kan vere andre årsaker til problema, er det om å gjere å forstå meir av

korleis vi kan fortolke desse voldsamme uttrykka som breier om seg i vår tid.

– Vi lever i ei vanskeleg tid, der det er vanskeleg å vere både hjelper og pasient. Eg trur mykje av nøkkelen til å handtere denne problematikken ligg i å vere meir opne, seier Rovik.

Universitetslektor Anne Marie Rovik ved UiS fortel at sjukepleiarar, legar og miljøterapeutar slit med mange vanskar i arbeidet med sjølvskadingsproblematikk.

– Å snakke saman i refleksjonsgrupper kan vere eit skritt på vegen for helsepersonell. Samstundes som dei tek seg tid til pasienten og viser omsorg, oppsummerer ho.

TEKST: Silje Stangeland

FOTO: Elisabeth Tønnessen

Landsomfattande forskning på barneverntenesta

Ei stor undersøking i Stavanger-regionen skal bidra til å gjere barneverntenesta betre. Undersøkinga er ein del av eit landsomfattande prosjekt.

Undersøkinga «Det nye barnevernet» skal gjennomførast i fire regionar i Noreg. Til saman deltek 12 kommunar, blant dei Sandnes og Stavanger. Prosjektet er støtta av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Den regionale Bufetaten er også med i prosjektet. Til saman skal om lag 1 000 brukarar av barneverntenesta intervjuast. Målet med studien er å gi svar på kven brukarane av barneverntenesta er, kva slags hjelp dei får, og kva slags hjelp dei treng.

Fleire tilsette ved Universitetet i Stavanger deltek i prosjektet, og bachelor- og masterstudentar ved Institutt for sosialfag er med.

– Det spesielle med dette prosjektet er det nære samarbeidet med representantar for barnevernfeltet. Vi har lite kunnskap om kven brukarane av barneverntenesta er, og det ønskjer vi å gjere noko med. Det er også eit mål å gjere barneverntenesta betre, seier prosjektleder i Stavanger og førsteamansuans ved UiS, Elisabeth Willumsen.

Prosjektet har òg som mål å bidra til at forskning, utdanning og praksis blir knytt nærare saman.

Brukarane som skal intervjuast, er delt inn i tre hovudgrupper: dei som nylig har kome i kontakt med barnevernet, dei som har hatt

kontakt i inntil to år, og dei som har hatt kontakt i meir enn to år.

I første omgang er det foreldre som skal intervjuast. Gjennom å intervjuare foreldre er det mogleg for forskarane å få kunnskap om heile barneverntenesta si målgruppe, som er barn og unge frå 0 til 18 år.

Når intervjuet er gjennomførte, skal det gjerast djupare studiar på bakgrunn av informasjonen som kjem fram. Resultata skal brukast til å utvikle nye arbeidsmetodar for å betre tenestene i barnevernet.

Riktig pust for vakre toner

Når du ser en skolert sanger utøve sin kunst, skjønner du at her er det full kontroll på pusteteknikk og bruk av muskler. Fra de dypeste basstoner til den høye C ser du at ingenting er tilfeldig. Armene, beina, munnen og magen. Sangeren har øvd på alt.

Viggo Pettersen, professor i sang og stemmeforskning ved Institutt for musikk og dans ved Universitetet i Stavanger, underviser studenter i sang. Han er selv sanger og vet hvilke utfordringer en slik kunstform byr på.

– Det er ikke alltid at en dårlig sangprestasjon er forårsaket av manglende talent, sier han.

– Det kan også være forkjær bruk av det potensialet som finnes hos den enkelte sanger. Du må for eksempel kunne

puste effektivt. Ikke alle puster likt. Derfor kan det som er riktig for én sanger, være feil for en annen.

Aktivitet i muskler

Viggo Pettersen har brukt medisinske metoder for å få kunnskaper som underbygger det han underviser i. Sammen med professor Rolf Harald Westgaard ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) har han benyttet elektromyografi (EMG) for å måle den elektriske aktiviteten i muskler i skuldrene og halsen. Også muskler i nakken, brystkassen og magen ble målt hos sangstudenter og profesjonelle operasangere.

– Dette er en metode som ofte brukes i undersøkelser av muskelbelastninger i arbeidslivet. Vi har benyttet erfaringene fra arbeidsrelatert forskning for å kartlegge pustemusklene hos sangere, forteller Pettersen, som disputerte med sin avhandling om muskler og sang i 2005.

– Det finnes ikke noe fasitsvar på hvordan muskler skal oppføre seg når man synger, forskjellene er store fra individ til individ. Det vi kan måle, er den reelle utnyttelsen av musklene hos den enkelte sangeren for å få fram best mulig resultat. På den måten kan vi øve inn riktige holdninger og bruk av muskler, sier Pettersen.

Ultralyd og nye målinger

– Studenter som skal bli sangere, må lære anatomi for å kunne tilegne seg en god sangerpust. Mye av det en sanger trenger å kjenne til, kan sammenlignes med det en toppidrettsutøver må kunne. Han må kjenne

sin egen kropp og kunne forstå det som skrives om muskelbruk.

– Det vi ikke klarte å måle med det utstyret vi hadde, var aktiviteten i mellomgulvet, den største pustemuskel. Mellomgulvet forårsaker at luft trekkes inn i lungene når det beveger seg nedover. Men det er en bevegelse som ikke lot seg måle. I hvert fall inntil nylig, forteller Pettersen.

– Nå har vi fått utstyr til å måle dette fra et firma i Nederland. I tillegg, for å komme videre i forskningen, har vi inngått et samarbeid med overlege Torbjørn Moe Eggebø ved Stavanger Universitetssykehus. Han bruker ultralyd for å studere bevegelsene i mellomgulvet. Hans bilder skal sammenlignes med de EMG-målingene vi gjør, sier stemmeforskningsprofessoren.

Viggo Pettersen er også involvert i et forskningsprosjekt om strupehodets bevegelser hos sangere. Sammen med professor Hans Torp, førsteamanuensis Frank Ekeberg og professor Kåre Bjørkøy ved NTNU har Pettersen utarbeidet nye metoder for å finne ut mer av hva som skjer når vi tar en trall. Også i dette prosjektet har forskerne brukt ultralyd for å se hvordan stemmebånd og strupehode beveger seg.

Med forskningsprosjektene håper Pettersen å finne fram til en større forståelse av hvordan musklene i ulike deler av kroppen spiller inn når en sanger får fram vakre toner.

TEKST: Bjørn Ingvaldsen

FOTO: Elisabeth Tønnessen

Frisk kjønnsforsker leder nettverk

Med Wenche Mühleisen som ny faglig leder får Nettverk for feministisk teori og kjønnsforskning ved UiS en av Norges friskeste skribenter og medie- og kjønnsforskere med på laget.

Når Mühleisen starter sitt arbeid ved Universitetet i Stavanger i mars, legger hun bak seg ti år som forsker ved Senter for tverrfaglig kjønnsforskning ved Universitetet i Oslo. Her var hun blant annet prosjektleder for et tverrfaglig samarbeidsprosjekt innen seksualitetsstudier og queerforskning.

– Hovedfokus for prosjektet er å studere og fange opp grunnleggende endringer i samtiden, spesielt relatert til kjønn og seksualitet. Det empiriske materialet hentes fra et strategisk utvalg av ulike representasjoner og praksiser innen sentrale felt som idrett, media og samtidskunst, og vennskaps- og parforhold, forteller hun.

Mühleisen står bak en rekke bokutgivelser i krysningspunktet mellom kjønn, seksualitet og media. I tillegg har hun bakgrunn som performancekunstner, og hun har samarbeidet med samtidskunstnere om kjønnsforsknings- og kunstprosjekter.

Seksualitet og kjønn

– Min faglige kompetanse ligger særlig innenfor medie- og populærkulturforskning og estetikk. Forskning på sammenhengen mellom seksualitet og kjønn er også sentralt for mine interesser, sier hun.

Nettverk for feministisk teori og kjønnsforskning ved UiS er en videreføring av det treårige prosjektet Sentrum for feministisk teori, kvinne- og kjønnsforskning som ble avsluttet i september 2004. Nettverket skal fremme og koordinere forskning, formidling og undervisning innenfor feltet på alle nivåer i høyere utdanning.

Kompetent ressurscenter

– Jeg er svært imponert over hvordan studenter, forskere og andre tilknyttet Nettverk for feministisk teori og kjønnsforskning over flere år har arbeidet fram denne satsningen. Det viser at kjønnsforskning er et felt med stor faglig aktualitet og mye engasjement og interesse i regionen, fastslår Mühleisen og legger til at hun gleder seg til å ta fatt som faglig leder og videreutvikle nettverket sammen med alle involverte.

Mühleisen er opptatt av at Nettverk for feministisk teori og kjønnsforskning skal være et ressurscenter med høy kompetanse innenfor feministisk teori og kjønnsforskning. Hun

Wenche Mühleisen er opptatt av at Nettverk for feministisk teori og kjønnsforskning skal være et ressurscenter med høy kompetanse innenfor feministisk teori og kjønnsforskning. I mars begynner hun i den nye jobben ved UiS.

ønsker å satse videre på det eksisterende samarbeidet mellom nettverket og de øvrige sentrene både når det gjelder forskning, undervisning og formidling.

– Jeg er opptatt av at Nettverk for feministisk teori og kjønnsforskning skal prioritere grunnforskning og nettverksbygging i regionen for å styrke den faglige forskningsprofilen ved UiS og bidra til å heve universitetets profilering innenfor feministisk teori og kjønnsforskning.

Kulturhovedstadsprosjekt

Som eksempel på internasjonalt samarbeid nevner hun nettverkets prosjekt STING 2008, en satsning på estetikk og feministisk teori som avsluttes med en internasjonal todagers konferanse i november.

– Det er et utmerket eksempel på fruktbart internasjonalt samarbeid. Prosjektet er den største satsningen for Nettverk for feministisk teori og kjønnsforskning i 2008, og prosjektet

har fått midler fra kulturhovedstaden Stavanger 2008.

Når det gjelder kjønnsforskning som tverrfaglig felt, er hun særlig opptatt av spørsmål knyttet til demokratisk deltakelse.

– Dette må analyseres med transnasjonale perspektiver i kofferten. Spørsmål om demokrati og deltakelse berører dessuten alle livsområder: vårt personlige liv, det nære og intime, det kulturelle, det sosiale og det politiske. Her spiller kjønn og seksualitet en nøkkelrolle for identitet og selvforståelse og for deltakelse og eksklusjons- og inkluderingsmekanismer. Kjønnsforskning er et forskningsfelt med en endringsagenda knyttet til feminismens potensial for kvinner og menn, understreker hun.

TEKST: Thomas Bore Olsen

FOTO: Linda Bournane Engelberth

Satsar på barnehagevitskap

Ein ny master i barnehagevitskap skal bidra til auka kvalitet i barnehagane. Med den profesjonsbaserte masterutdanninga vil Universitetet i Stavanger vere med på å vidareutvikle barnehagefeltet og engasjere studentar til arbeid for ein betre barnehage.

Den nye masterutdanninga, som startar opp i haust, vil kvalifisere for ulike typar arbeid i institusjonar som har eit pedagogisk tilbod for barn frå null til åtte år, arbeid i høgare utdanning, på vidaregåande skule, i kommunar og andre etatar. Masterstudiet dannar òg grunnlag for opptak til doktorgradsstudium innanfor det barnehagevitskaplege feltet.

– Kompetanseløft i barnehagen er ei nasjonal satsing. Med ein master i barnehagevitskap vil vi vere med på å svare på dette behovet i samfunnet samstundes som vi vil løfte fram barnehagefeltet som forskingsområde, seier førsteamanuensis Marit Alvestad ved Institutt for førskulelærerutdanning ved UiS.

Tverrfagleg innhald

Alvestad, som har vore leiar og koordinator i utarbeidinga av den nye masteren, er glad for å kunne presentere ein tverrfagleg master innanfor det førskulepedagogiske og didaktiske området. På studiet vil det bli lagt vekt på både pedagogiske, matematiske, naturfaglege, estetiske og språklege emne.

– I den nye rammeplanen for barnehagen er antall, rom og form meir eksplisitt trekt fram enn tidligare, og av den grunn er det viktig at masteren også fokusere på dette fagområdet, seier ho.

Vidare vil barn, barnehage og samfunn, barns leik og læring, arbeid med dei yngste barna, estetikk i små barns liv og barn, språk og litteratur vere aktuelle emne på masteren. I tillegg skal studentane arbeide med vitskaps-teori og metode før dei til slutt skal skrive masteroppgåve.

Den gode praksisen

I lys av det politiske målet om full barnehagedekning er satsing på kompetanseheving viktig, meiner Alvestad. Ideen om barnehagen som ein lærande organisasjon ligg til grunn for det nye mastertilbodet.

– Ei slik satsing har mykje å seie for rekrutteringa til barnehagane, styrking av førskulelærerutdanninga og for utviklinga innan barnehagefeltet generelt. Med lovfesta rett til barnehageplass, fleire barn inn i barnehagane og bygging av nye barnehagar trengst det

kvalitet i tilbodet på alle nivå, seier ho.

– Vi kan ikkje utvikle barnehagane utan forskning, og det gjeld særleg praksisnær forskning. Masteren i barnehagevitskap rettar seg mot utvikling av god praksis, og korleis barna har det i det daglege livet i barneha seier Alvestad, som er glad for den gode

rekrutteringa til grunnutdanninga ved UiS.

Ved siste opptak var førskulelærerutdanninga blant dei ti mest søkte studia ved UiS.

TEKST: Silje Stangeland

FOTO: Elisabeth Tønnessen

Stor førskulelærarmangel

I mange kommunar er førskulelærarar ei mangelvare. I ein stram arbeidsmarknad er det vanskeleg å rekruttere pedagogar til barnehagane.

Fleire kommunar lokkar no studentar med utdanningsstipend for å få dei som førskulelærarar. Nokre kommunar vurderer også rekruttering frå utlandet for å sikre seg eit kvalitativt godt tilbod i barnehagane.

Ved utgangen av 2007 viser berekningar at Noreg kan kome til å mangle 4000 førskulelærarar, og at dette talet vil stige i løpet av 2008. Dermed

vil om lag 50 000 barn vere utan det pedagogiske tilbodet som dei har krav på, ifølgje berekningar frå Utdanningsforbundet. I dag er det 20 000 førskulelærarar som jobbar med andre enn barnehagebarn.

Noreg er dessutan det nordiske landet med lågast andel førskulelærarar blant dei tilsette i barnehagane, melder Utdanningsforbundet. Dei siste åra har andelen vore på 33 prosent. Det finst samstundes fleire barnehageavdelingar som er heilt utan førskulelærarar. I Sverige og Danmark ligg andelen førskulelærarar på 51 og 60 prosent.

Omfattende studie av barns utvikling

I åtte år skal nesten 2 000 barn i Stavanger observeres på flere utviklingsområder. Utvikling innen språk, motorikk, matematiske og sosiale ferdigheter skal kartlegges mens barna er i sitt naturlige miljø. Stavangerprosjektet «Det lærende barnet» er en omfattende og unik studie.

Prosjektet skal bidra til økt kunnskap om barns utvikling fra barnet er to og et halvt til ti år. Når barna er i skolen, vil ferdigheter i lesing, skriving og regning sees i sammenheng med barnas utvikling i førskolealder. Slik ønsker forskerne å identifisere tidlige utviklingsfaktorer som kan fremme eller hemme elevenes faglige utvikling.

Tverrfaglig fokus

– Utviklingsområdene som vi til vanlig deler barnets utvikling inn i, er så nært knyttet sammen, sier professor og prosjektleder Ann-Mari Knivsberg ved Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger.

– Tradisjonelt har man operert med en oppdeling i ulike utviklingsområder, noe som

er nødvendig for å få dybdekunnskap på de ulike områdene. Men et tverrfaglig prosjekt gir oss muligheten til å se på hele barnet på en helt annen måte, sier hun og fortsetter:

– Innenfor hvert vårt fagområde har vi følt behov for en felles tilnærming.

Trygge omgivelser

I prosjektet brukes observasjonsmateriellet som barnehager og skoler bruker, som grunnlag for foreldresamtaler og vurderinger av barna. Foreldrene må gi sitt samtykke til at dataene brukes i forskningssøyemed.

Målet er å få 2 000 to og et halvt-åringer med i prosjektet i løpet av de neste tre årene. Observasjonene skal foregå over tre måneder, og barnets mestring skal observeres i mange

ulike situasjoner. Deretter gjøres det nye observasjoner når barna er fire og et halvt år gamle, syv og et halvt år og ni og et halvt år.

– Ved at barna observeres av sine nærpå personer, oppnår vi mer reelle observasjoner enn om ukjente gjør det. I tillegg forstår nærpå personene mer av sammenhengen barnet befinner seg i, sier førsteamanuensis Elin Reikerås ved Lesesenteret, som er ansvarlig for matematikkdelen i prosjektet.

– Det må understrekes at dette er observasjon og ikke testing. Når observasjonene struktureres, opplever det pedagogiske personalet at det er enklere å utføre jobben de skal gjøre, uavhengig av at dette er datainn-samling til Stavangerprosjektet, sier Reikerås.

Økt kvalitet

Stavangerprosjektet er et samarbeid mellom UiS og Stavanger kommune. Kommunen bidrar blant annet med praktisk tilrettelegging og finansiering.

– Ved å delta i Stavangerprosjektet vil vi videreutvikle kvaliteten i kommunens barnehager og skoler, sier barnehagesjef Mona Kopperstad i Stavanger kommune.

– Kommunen ser det også som viktig å bidra til utvikling av forskningsbasert kunnskap. Helt konkret forventer vi dokumenterte resultater som viser at ved bruk av systematiske observasjonsmetoder blir sårbare barn fanget opp og fulgt opp med tiltak.

TEKST: Trond Egil Toft

FOTO: Elisabeth Tønnessen

Stavangerprosjektet i tall:

- Over 80 barnehager er med
- Nærmere 2 000 barn deltar
- 1 000 barnehageansatte er involvert som observatører
- Fire fagområder dekkes: matematikk, språk, motorikk og sosiale ferdigheter
- Hvert barn følges i åtte år
- To og et halvt årskull er involvert

Saman for kunnskap og kvalitet

Eit samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Stavanger og kommunane Stavanger, Sola, Klepp, Time, Hå og Gjesdal skal styrke Rogaland som utdanningsregion.

Rådgjevar i Gjesdal kommune Per Arne Erga, prosjektleiar Svein Helgesen ved UiS og opplæringsjef i Hå kommune Karl Gjedrem har stor tru på eit tettare samarbeid mellom kommunane og UiS for å styrke Rogaland som utdanningsregion.

Fagmiljøa ved universitetet er representerte ved Institutt for førskulelærerutdanning, Institutt for allmennlærerutdanning og spesialpedagogikk, Institutt for kultur- og språkvitskap og praktisk-pedagogisk utdanning.

Tettare dialog

Å styrke samarbeidet mellom universitets- og høyskulesektoren og kommunane, som er barnehage- og skuleeigarar, er eit prioritert satsingsområde hjå Kunnskapsdepartementet.

Seniorrådgjevar Svein Helgesen ved UiS har klare synspunkt på korleis dialogen skal bli tettare mellom universitet, skule og barnehage.

– Begge partar har eit felles ansvar for å spreie kompetanse og kvalitet. I dette arbeidet ser vi at det er behov for betre kontakt mellom utdanning, forskning og praksisfelt, seier Helgesen, som leier prosjektet «Utvikling av samarbeidsformer mellom lærerutdanning og barnehage- og skuleeigar».

– Målet med prosjektet er å finne fram til

modellar for samarbeid som er meir tenlege enn nokon av dei vi har i dag. Vi skal byggje vidare på dei beste erfaringane og følgje dei gode døma, seier han.

Gode prosjekt

Eitt av dei gode døma på fruktbart samarbeid mellom universitetet og kommunane er prosjektet «Rettleiing av nyutdanna lærarar», der nyutdanna lærarar får tilbod om rettleiing i form av møte og samtalar på telefon og e-post. Mange nyutdanna lærarar opplever å få praksissjokk når dei sjølve skal undervise. Gjennom rettleiing frå fagleg tilsette ved UiS har fleire nyutdanna lærarar i fleire kommunar i Rogaland blitt tryggare i rolla si.

Eit anna prosjekt som har hausta godord, er eit prosjekt om KRL-faget i skulen. Prosjektet har tittelen «Religionsundervising og mangfold». Målet er å sjå om utdanninga av religionslærarar kan bli betre ved hjelp av teoretiske og praktiske impulsar. I prosjektet tek forskarar og lærarar i felleskap for seg skulekvardagen samstundes som lærarane utviklar eigne delprosjekt.

Også Respekt-programmet til Senter for åtferdsforskning ved UiS er eit godt døme på korleis forskning og praksis kan koplast saman. Respekt er eit skuleutviklingsprogram som set mobbing, konsentrasjonsvanskar og disiplinproblem i barne- og ungdomsskulen i fokus.

I prosjektet Milisa opna lærarar og elevar klasseromma sine for forskning. I det vellukka prosjektet belyste forskarane det å vere elev og lærar gjennom spørjeundersøkingar, fagprøver, intervju og videooptak.

Fleire gevinstar

– Ei tett kopling mellom teori og praksis gir gevinstar både i praksisfeltet, som blir oppdatert når det gjeld ny forskning, og i fagmiljøa ved UiS, der ein får problemstillingar frå praksisfeltet å forske på. Begge partar knyter dessutan kontaktar, seier Helgesen.

Han håper vektlegginga av gode modellar for samarbeid skal bidra til auka kompetanseutvikling i Rogaland, og at UiS kan vere ein god motor i arbeidet. Det er om å gjere å finne gode arenaer for samarbeid og klare tankar om kva det skal samarbeidast om, og korleis samarbeidet kan skje.

For kommunane er det stas å bli koplta til UiS. Rådgjevar Eli Ryssdal i Stavanger kommune meiner det er viktig å få ei god oversikt over kva for samarbeid som kan vidareutviklast.

– Vi er opptekne av å ha gode modellar som kan vidareførast. Prosjektet med rettleiing av nyutdanna lærarar er eit godt døme på noko vi ønskjer å satse vidare på, seier ho.

Karl Gjedrem, opplæringsjef i Hå kommune, og Per Arne Erga, rådgjevar i Gjesdal, er einige med Ryssdal i at tette samarbeid er viktig å satse på.

– Vi ønskjer å utvikle skulane og barnehagane våre. UiS har kompetanse på området. Gjennom tett dialog kan vi presentere kva behov vi har, seier Gjedrem.

– Skulen i Gjesdal skal vere ein lærande organisasjon. Vi meiner då det er viktig at vi hentar kunnskap frå forskning og bruker forskning i prosjektarbeid. Det er òg viktig at UiS har god kontakt med praksisfeltet, slik at studentane er godt budde når dei skal ut i jobb, seier Erga.

Rennesøy satsar på førskulelærarar

Rennesøy kommune og Institutt for førskulelærarutdanning ved UiS har inngått samarbeid om vidareutdanning av alle pedagogiske leiarar og styrarar i kommunen sine barnehagar.

Studiet har fått namnet Pedagogisk utviklingsarbeid i barnehagen og har eit omfang på 30 studiepoeng.

Koordinator for studiet Lill Susan Vale ved Senter for fleksibel læring og kompetanseutvikling, FLEKS, seier det er unikt i etter- og vidareutdanningssammenheng at ein liten kommune sørgjer for at eit heilt kollegium får eit kompetanseløft samtidig.

– Ofte blir etter- og vidareutdanning og kompetanseheving nedprioritert i sektoren når det er mangel på arbeidskraft, seier Vale.

Kulturhistorisk bokverk om Hå

Universitetet i Stavanger og Hå kommune skal samarbeide om utarbeiding av eit kulturhistorisk bokverk om Hå i tre bind. Bokverket skal lanserast i 2014 og har ei kostnadsramme på 5,34 millionar kroner.

– Lokalhistorie er eit viktig område for UiS og for samfunnet. Vi er svært glade for å kunne samarbeide med Hå om dette, konstaterte ein nøgd rektor etter å ha signert samarbeidsavtalen saman med ordførar i Hå Terje Mjåtveit og universitetsdirektør Per Ramvi.

– Med dette prosjektet vil vi lage eit bokverk for etterkommarane våre og innbyggjarane våre. Vi ser fram til eit godt samarbeid med UiS framover, sa ordførar Mjåtveit då avtalen var på plass.

I prosjektet skal det leggst opp til at lokale krefter, som historielag, får følge med i prosessen og bidra med innspel til arbeidet. Også skular i Hå skal med i prosjektet.

Vil forske på kiropraktikk

UiS og Stavanger Universitetssjukehus (SUS) har gått saman om å opprette to stipendiatstillingar innan kiropraktikk.

– Ved å forske på kiropraktikk vil vi vere eit skritt føre om det blir vedtatt å opprette ei kiropraktorutdanning i Noreg, seier dekan Marit Boyesen ved det samfunnsvitskaplege fakultet ved UiS.

– Vi har tatt tak i utfordringa og vil legge til rette for kompetanseutvikling innan kiropraktikk. Når Storting og Regjering bestemmer seg for å starte opp med ei slik utdanning så har vi etablert eit kunnskapsgrunnlag for det i Noreg, seier Boyesen.

Fire millionar til reiselivsforskning

UiS får 4 millionar kroner til forskning på reiseliv. Regjeringa har satt av 16 millionar kroner til eit forskingsprogram på reiseliv som skal styrke kunnskapen om reiselivsnæringa.

Forskningsprogrammet er ei strategisk satsing for å få fram ny og verdifull kunnskap om reiselivsnæringa. Det skal forskast på bærekraftig reiseliv, statistikkutvikling og avkasting i reiselivsnæringa. Programmet skal gå over fire år.

Universitetet i Stavanger, representert ved Norsk hotellhøgskole (NHS), får 4 millionar kroner til eit prosjekt om finansiell avkasting i reiselivsbedrifter og korleis opplevingsbedrifter bidreg til utvikling av reisemål.

Skuleprogram med langtidseffekt

Ny forskning viser at skuleutviklingsprogrammet Respekt verkar godt også etter at skulane er ferdige med programperioden. Reduksjonen i problemåtferd som skulane oppnår ved å bruke programmet, held seg over tid.

Respekt-programmet har dermed klart å bli så godt implementert at skulane sjølve klarer å oppretthalde dei gode resultatane når dei skal vidareføre arbeidet på eiga hand. Dette er gode nyheiter for Senter for åtferdsforskning ved UiS, som har utvikla programmet.

– Vi har funne at elevar ved skular som deltek i Respekt-programmet reduserer omfanget av disiplinproblem, konsentrasjonsproblem og mobbing ikkje berre medan dei deltek i programmet, men også etterpå, seier førsteamanuensis Sigrun K. Ertesvåg ved senteret.

Fyller gap, styrker forskningen

Et eget finansieringsutvalg skal styrke forskningen ved Universitet i Stavanger. – Det er i dag et gap mellom de offentlige bevilgningene og det reelle ressursbehovet ved Universitet i Stavanger. Våre bevilgninger er små i forhold til de gamle universitetene, og disse kjører et beinhardt løp for å beholde sin prosentandel. Derfor er vårt arbeid viktig, sier Kjell Ursin-Smith, leder av finansieringsutvalget ved UiS, som ble oppnevnt i februar 2007.

Finansieringsutvalget er sammensatt av representanter fra næringslivet i regionen og består foruten Ursin-Smith av Bjørn M. Stangeland (NHO), Frode Berg (Hitec Industries), Siri Skår (Acergy Norway AS), Lars Anders Myhre (Industri Energi) og Kjølve Egeland (Universitetsfondet).

– Dette er folk med stor kontaktflate, med spredning i alder og kjønn og med en brennende vilje til å jobbe for UiS, sier han.

Supplerende midler

Til daglig er Ursin-Smith administrerende direktør i stiftelsen Offshore Northern Seas

(ONS), som annethvert år samler olje- og gassaktører fra hele verden til Norges største konferanse og utstilling i Stavanger.

Han understreker at finansieringsutvalgets rolle ikke er å overta myndighetenes ansvar for undervisningen ved universitetet, men å skaffe supplerende midler som kan styrke

– De som bidrar til å støtte Universitetet i Stavanger, bidrar til å styrke Norges – og dermed også Rogalands – framtid, sier Kjell Ursin-Smith, leder av Finansieringsutvalget ved UiS.

forskningen ved UiS og samarbeidet med IRIS – International Research Institute of Stavanger.

– Vårt mål er å bidra til at universitetet får stadig flere doktorgrader og økt forskningspublisering. Vi skal vise at vi kan trekke til oss ledere og universitetsfolk fra hele verden og gjøre vårt for at UiS skal bli et universitet som er på høyde med de beste, sier han og legger til at finansieringsutvalget ikke får honorar for arbeidet. Alle de innsamlede midlene går uavkortet til UiS.

Solid start

Det første resultatet av finansieringsutvalgets arbeid kom i form av en gave på 50 millioner fra Gjedebo-familien til grunnforskning ved et nytt senter for innovasjonsforskning ved UiS. Gaven forventes å utløse gaveforsterkningsmidler fra Norges forskningsråd på 25 prosent, altså 12,5 millioner kroner. Finansieringsutvalget bidro her med å koble et egnet og, for UiS, prioritert formål med den rette givningen, og innovativ forskning var helt i tråd med gründer Jon Gjedebos egen filosofi.

– Det handler om å finne ut hvor interessen ligger hos dem vi henvender oss til, og timingen er utrolig viktig. Vårt beste argument er at de som bidrar med midler, bidrar til å styrke Norges – og dermed også Rogalands – framtid.

Ursin-Smith forklarer at givne ikke gir for å få noe igjen, men at de har en genuin interesse for UiS. Han understreker at de selvfølgelig blir fulgt opp på ulike måter. Sammen med andre støttespillere involveres de i UiS' arbeid, blant annet gjennom Forum for samfunnskontakt.

Roser alumnetablering

Ursin-Smith er også svært glad for at det nå etableres en alumniordning ved UiS, og at dette arbeidet nå tas på alvor.

– Vårt universitet er nytt og, derfor er vi i større grad enn andre avhengige av at folk fra regionen bidrar. I så måte er Jon Gjedebo et eksempel på en som ser sitt ansvar til å bidra. Det er likevel en rekke spennende mennesker med sentrale jobber i samfunns- og nærings-

livet som har gått ut fra de høyskoler som danner grunnlaget for dagens UiS. Disse er en naturlig målgruppe, sier han.

Universitetsdirektør Per Ramvi viser til at UiS i dag har høyere ambisjoner enn det de offentlige bevilgningene gir rom for.

– Hittil har Universitetsfondet bidratt til å finansiere flere nysatsinger. Jeg ser det som viktig at også UiS selv tar ansvar for finansieringen gjennom et utvalg som er direkte koblet mot universitetets egen strategi, sier Ramvi og understreker at UiS skal fortsette å ha en like god kobling mot Universitetsfondet.

– Finansieringsutvalget vil styrke oss når det gjelder å utvikle Sentre for fremragende forskning, slår han fast.

TEKST: Thomas Bore Olsen

FOTO: Håkon Vold

Historisk frykt for det uvisse

– Til alle tider har folk møtt truslar som har skapt frykt og angst, anten dei har vore redde for røvarar, bødlar eller sjukdom. Vi menneske har alltid frykta det uvisse, seier professor i historiedidaktikk Jan Bjarne Bøe, som har skrive boka *Sverdet, skafottet og skalpellen*.

UiS-professoren, som òg har ei doktorgrad i psykiatrihistorie, har studert omgrepet frykt i lys av hendingar gjennom historia. Han finn det interessant at frykt og angst kan føre til ulike reaksjonar, som motstand og raseri, overgiving og resignasjon eller flukt og panikk.

– Det interessante er ikkje berre den historiske hendinga, men òg den frykta som oppstod, seier Bøe, som synest det er spennande å studere forholdet mellom faktiske hendingar og opplevingane av det som skjer.

– Til dømes har vi alltid frykta for helsa vår. Å vere frisk og rask betyr mykje for oss. Og fordi vi set verdien av god helse så høgt, er det å miste helsa noko av det vi fryktar mest, seier Bøe, og legg til at nordmenn trass den store frykta for sjukdom har betre helse enn nokon gong.

Engsteleg Stalin

Utgangspunktet for å skrive boka er Bøe si genuine interesse for historiedidaktikk. På det nystarta masterstudiet i historiedidaktikk ved UiS utfordrar professoren studentane i forståinga av møtet med fortida. Han trekkjer

fram eit døme på opplevd angst frå historia:

– I januar 1953 blei nokre av dei mest prominente legane i Sovjetunionen arresterte og skulda for eit omfattande komplott. Stalin meinte dei ville forgifte toppleiarane i Sovjetunionen og militære leiarar. Til saman blei 37 legar arresterte, 17 av dei var jødar, fortel Bøe og held fram:

– Legekomplottet i Sovjetunionen er eit godt døme på korleis angsten bekrefta seg sjølv. Stalins angst for forræderi skapte frykt i partiet og blant folk. Arrestasjonar og rettargang kom som ein konsekvens, og då tilståingane kom etter langvarig tortur, blei det oppfatta som eit bevis på at Stalin sin angst var reell. I *Sverdet, skafottet og skalpellen* blæs Bøe òg liv i historiske hendingar som bombinga av Dresden, Cuba-krisen, den kalde krigen og terroråttaket mot USA den 11. september 2001. Han gjenskaper òg historiske bilete av hekseprosessar på 1600-talet og frykta for svartedauden, spanskesjuka og legionellasmitten i Noreg i 2005.

Vrangførestellingar

– Hekseprosessane var til dømes uttrykk for

masseangst og hysteri. Når leseferdigheiter og kunnskapsnivå var svakt, blei folk fanga i vrangførestellingar, fortel Bøe og peiker til samanlikning på dei mange trusselbileta vi i dag må ta inn over oss gjennom massemedia.

– I dag har vi den store miljøtrusselen. For første gong i verdshistoria blir det teikna eit katastrofebilete som gjeld for alle menneske på jorda. Det er spesielt. Mange engstar seg for framtida, for barn og barnebarn. Men vi må kunne ha to tankar i hovudet samtidig, seier professoren.

– Vi må kunne glede oss over ein varm sommar og ein mild vinter samstundes som vi tek inn over oss den globale oppvarminga, seier han.

– Det er fare på ferde når noko som kan skje, blir forstått som noko som vil skje, og det som kan skje i framtida, plutsleg kan skje i morgon. Vi menneske fryktar det faktiske og engstar oss for det uvisse. Og vi ser det vi vil sjå. Difor er òg historiedidaktikk så interessant, seier Bøe, som synest *Sverdet, skafottet og skalpellen* var ei kjekk bok å skrive trass det dystre temaet.

TEKST: Silje Stangeland

FOTO: Hertzervig forlag

Hekseprosessane var eit uttrykk for masseangst og hysteri.

Historiedidaktikk er studiet av menneskets møte med fortida. Historiedidaktikk er òg eit mastergradstilbod ved Universitetet i Stavanger. Mastergraden kvalifiserer for undervisning, forskning, kulturarbeid og kulturformidling.

I boka *Sverdet, skafottet og skalpellen* viser Jan Bjarne Bøe korleis ein kan forstå omgrepet frykt i lys av hendingar gjennom historia. Med eit historiedidaktisk perspektiv presenterer han folks opplevingar og reaksjonar på historiske hendingar frå middelalder til i dag.

Den filosofiske og europeiske Kielland

Forfatter Alexander L. Kiellands ideer var på mange måter parallelle med dem vi finner hos vår tids Arne Næss. Kielland var opptatt av naturen og hvordan vi lever av og med den. Forfatteren fra Stavanger var en «økosof».

– Han var veldig opptatt av naturforskeren Charles Darwins ideer og skrev selv brev og takket Darwin for hans verker om evolusjonsteorier og for å ha blitt opplyst av dem, forteller førsteamanuensis Magne Drangeid ved Universitetet i Stavanger, som mener darwinismen preger hele Kiellands forfatterskap.

– Et trekk hos Kielland er at folk blir til gjennom landskapet, at de formes av landskapet de lever i eller blir en kontrast til landskapet.

Forsker Magne Drangeid mener Kielland hadde en mye mer nyansert oppfatning av darwinismen enn den mange har, den hvor alles kamp mot alle gjelder.

– Mange forfattere på Kiellands tid hadde en lengsel mot det naturlige, som en kontrast til det borgerlige livet og de undertrykkende konvensjonene i datidens samfunn. Hos Kielland vises det best når det gjelder seksualitet og kvinners vilkår. Likevel ble Kielland selv på mange måter et offer for konvensjonene. Han klarte aldri selv å leve i samsvar med idealene han hadde. Dette ga seg uttrykk i fortvilelse og lengsler, spesielt lengselen tilbake til ungdomstiden.

– Mye av den samtidskritikken Kielland formidlet, spesielt i verket Jakob, er en kritikk av det vi i dag ville kalle FrP-samfunnet. Han skildrer forakt og redselen for å skille seg ut, mener Drangeid.

Populære Kielland

– Alexander Kielland er ikke mye lest utenfor Norge i dag. Men i sin samtid var han det. I Danmark ble han mye lest, og også i Tyskland var han populær. I alt er bøkene hans nå oversatt til omtrent 20 språk.

Magne Drangeid forteller ivrig. Foran seg har han boka *Kielland i Europa*, en samling artikler om Kielland i et europeisk perspektiv.

– Dette er en samling med uventet og friskt stoff, sier Drangeid.

– Vi inviterte skribenter som er bosatt i eller har bakgrunn fra andre europeiske land.

Magne Drangeid er dr.art. fra Universitetet i Bergen, med avhandlingen *Humoristen & Quijote: Forfatter og helt i Alexander*

L. Kiellands roman *Garman & Worse*.

Drangeid er også leder i Alexander

L. Kielland-forbundet og har selv bakgrunn som journalist og forfatter.

Boka *Kielland i Europa* dukket først opp som en idé i Kielland-forbundet. Drangeid tok med seg ideen til Universitetet i Stavanger, som har støttet prosjektet. Stavanger 2008 har også bidratt økonomisk.

Frekk brevskriver

– Hvordan forsker man på Kielland?

– Brev etter Kielland er en viktig kilde til forskning. Brevene hans er morsomme og spennende. Spesielt i brev til forlag ser vi hvordan Kielland veksler mellom det forretningmessige og det absurde. Alexander Kielland kunne være både frekk og slem i brev, likevel lå humoren bare en millimeter under overflaten. Gjennom Kiellands brev får vi oppleve en viktig dimensjon ved Kielland som forfatter.

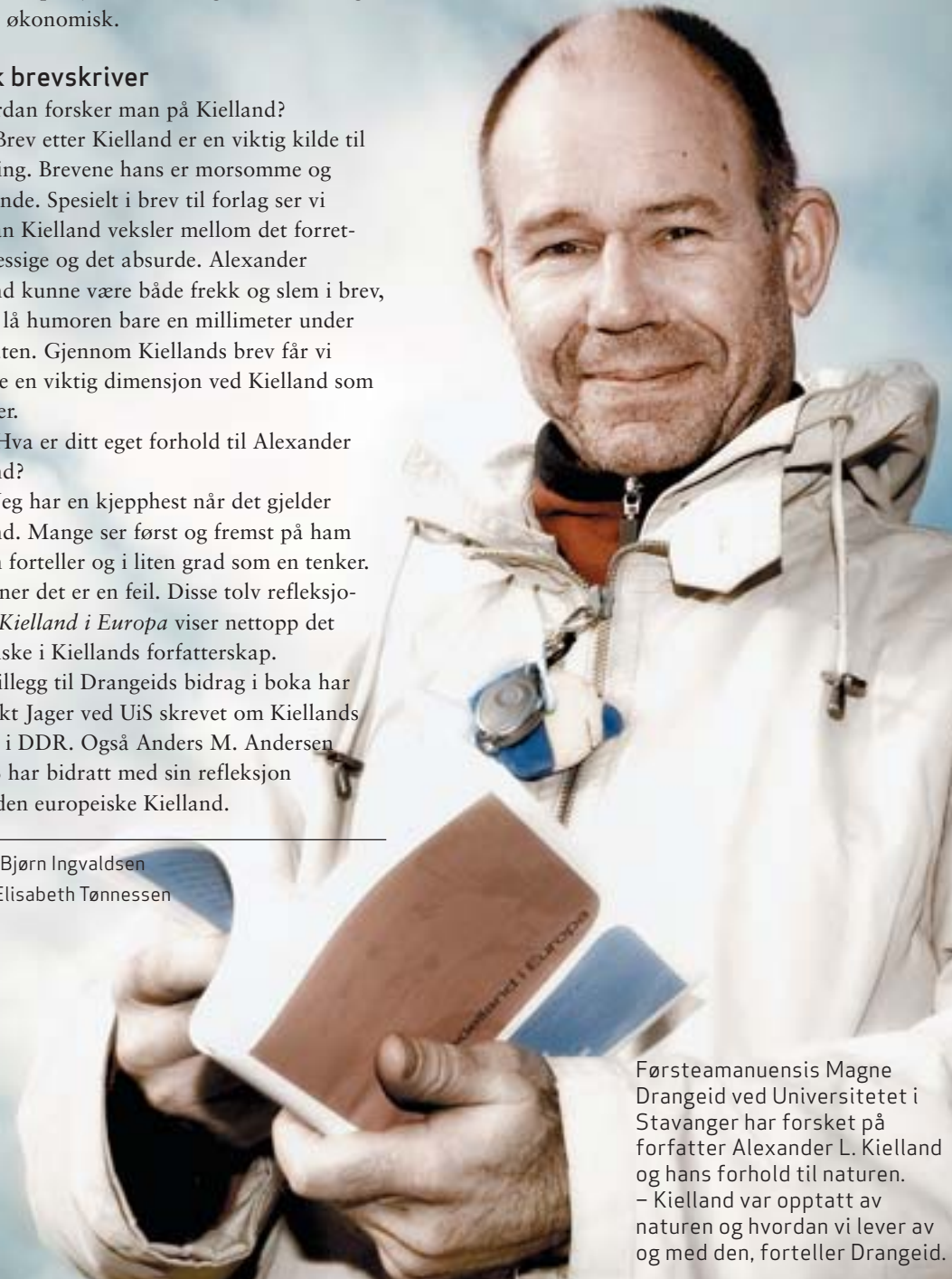
– Hva er ditt eget forhold til Alexander Kielland?

– Jeg har en kjepphest når det gjelder Kielland. Mange ser først og fremst på ham som en forteller og i liten grad som en tenker. Jeg mener det er en feil. Disse tolv refleksjonene i *Kielland i Europa* viser nettopp det filosofiske i Kiellands forfatterskap.

I tillegg til Drangeids bidrag i boka har Benedikt Jager ved UiS skrevet om Kiellands tekster i DDR. Også Anders M. Andersen fra UiS har bidratt med sin refleksjon rundt den europeiske Kielland.

TEKST: Bjørn Ingvaldsen

FOTO: Elisabeth Tønnessen

Førsteamanuensis Magne Drangeid ved Universitetet i Stavanger har forsket på forfatter Alexander L. Kielland og hans forhold til naturen. – Kielland var opptatt av naturen og hvordan vi lever av og med den, forteller Drangeid.

Studenter i middelaldersk byteater

Dramastudentene Elisebeth Stokkland og Tomas Kinck Wold deltar i middelalderspillet Pasjon. De skal spille ulike roller i stykket, alt fra fariseer til mennesker i mengden.

Hvert fjerde år er det Pasjon i Stavanger. Rammen er den vakre domkirka, en av Norges flotteste middelalderkirker. I 2004 var det mysteriespill i kirka, gjøgleropptog og folkeliv i Byparken og ridderturneringer i Kongsgårds gamle borggård. I kulturhovedstadsåret strutter Stavanger og regionen igjen av liv. Da er det klart at studentene ved UiS deltar!

– Dette hadde vi ikke klart uten studenter fra UiS, sier Anna Songe-Møller, kunstnerisk leder for Pasjon 08, som i år arrangeres i de første ukene i mars.

Pasjon er et historisk spill som er tuftet på middelalderens spilltradisjoner og lokal historikk. Pasjon så dagens lys i 2000 og var et millenniumsprosjekt som ble så godt mottatt

at formannskapet vedtok at Stavanger ville arbeide for å bli en pasjonsspillby.

Mange studenter med

I mysteriespillet i domkirka er studentene fra UiS grunnstammen i selve forestillingen. 23 dramastudenter som holder på å avslutte sin lærerutdanning, er skuespillere, sammen med profesjonelle skuespillere. Tolv dansestudenter deltar også i forestillingen. I tillegg til disse dekker mediestudenter forestillingen med seks videokameraer.

I tillegg til det som foregår i domkirka, er det også mye aktivitet utenfor. 140 førskolelærerstudenter holder 40 forestillinger med figurteater for barnehager og førskolebarn.

Dette foregår i Byparken, i Barnemuseet og rundt i barnehagene.

I tillegg til studentene ved UiS deltar elever ved videregående skoler, Steinerskolen og kulturskolene og profesjonelle kunstnere nasjonalt og internasjonalt. Grunnskolene jobber med middelalderen på ulike måter og har sine egne program og opptog.

Spennende produksjon

– Det er kjempekjekt å være med på dette. Å være del av en så stor og profesjonell produksjon er utrolig spennende, sier Elisebeth Stokkland, en av studentene som deltar i mysteriespillet.

Stokkland og Tomas Kinck Wold har hatt travle dager med prøver og forberedelser.

– Vi skal spille ulike roller i stykket, alt fra fariseer til mennesker i mengden. Så raske skifter og løping inn og ut er noe av det vi har øvd på. Det er også gøy å få opptre sammen med profesjonelle skuespillere, sier Kinck Wold.

– For meg er Pasjon til stor inspirasjon. Drama har så mange elementer i seg, og det er bra å bli utfordret til å stå i situasjoner som du kanskje ikke har stått i tidligere, sier Stokkland.

– Å delta i denne produksjonen gir meg muligheten til å se på nært hold hva som skal til for å gjennomføre et så stort prosjekt, sier Elisebeth Stokkland, som er spesielt nysgjerrig på hvordan det er å ha regien i en så omfattende teaterproduksjon.

TEKST: Bjørn Ingvaldsen

FOTO: Elisabeth Tønnessen

Satser interaktivt med The QUIs

Som del av sin rekrutteringskampanje har Universitetet i Stavanger laget et interaktivt spill og opplevelsesrom – The QUIs.

– Utgangspunktet for å lage The QUIs, utover det fristende ordspillet, var å informere potensielle førstegangssøkere om studietilbudet til UiS, i deres kanaler og på deres premisser, sier markeds- og kommunikasjonsrådgiver Hildegard Nortvedt ved universitetet.

– Primærmålgruppen er i alderen 18 til 20 år, den såkalte online-generasjonen. Denne aldersgruppen bruker gjerne nettet som en kanal for kommunikasjon og sosial utveksling, i tillegg til å søke opp informasjon, sier Nortvedt.

Mens internett tidligere var en typisk enveisbasert informasjonskanal, har toveis-kommunikasjon nå begynt å ta mer og mer over. Ikke minst har det sosiale aspektet ved nettjenester fått en helt ny betydning i Web 2.0. For eksempel er MSN-chatting og

Facebook i dag blitt en vesentlig del av det vi kan kalle folks digitale samvær.

– Gjennom the QUIs ønsker Universitetet i Stavanger å benytte denne muligheten til aktiv deltakelse på en underholdende og informativ måte. Samtidig legges det til rette for at du kan dele The QUIs med venner på e-post og Facebook. På denne måten satses det på en viral effekt. Det vil si at noe spres på nettet på en naturlig og utvungen måte, sier Nortvedt, som forteller at foreløpige målinger viser at hele 25 prosent av treffene på The QUIs kommer fra Facebook.

– The QUIs bygger på UiS' kommunikasjonskonsept "Hvilke spørsmål har du tenkt å stille?" og visjonsbegrepene "utfordre og utforske". Alle oppfordres til å utfordre seg selv ved å ta QUIs'en og utforske Universitetet i Stavanger og regionen på www.quis.no, sier hun. The QUIs er utviklet i samarbeid med Melvær&Lien Idé-entreprenør og Mixmaster Solutions.

Nøst med hovudkunst på UiS

Kunstnar Arne Nøst opna si utstilling "Hoder-Kloder" ved UiS den 18. januar. Installasjonen "Hoder-Kloder" består av video med syngande barneansikt som er projisert på ulike hovud og objekt i tre. Utstillinga var å finne i Arne Rettedals hus på UiS fram til 8. februar.

– Grunnideen er eit ansikt og ein klode i eit rom. Ved å vise det same ansiktet og den

same kloden i ulike storleikar, og ved å leggje til lyd i ulik tonehøgde og lete jordklodane snurre i ulikt tempo, spinner alt rundt dei to grunnelementa klode og hovud, fortalde Nøst då han opna utstillinga.

Arne Nøst er kjent som malar, teiknar, grafikar og scenograf. I 2009 trer han inn i stillinga som teatersjef ved Rogaland Teater.

uis.no nominert som beste nettsted

I den årlege kvalitetskåringa av norske offentlege nettstedar som blir utført av nettstedet norge.no i samarbeid med Kommunal Rapport, blei uis.no nominert til Årets statlege nettsted 2007 saman med Statens forureiningstilsyn og ung.no, men her var det sistnemte som stakk av med den gjevaste prisen.

– Dette er svært gledeleg. UiS.no har gjennom fleire år skåra betre og betre i denne undersøkinga, og dette viser at vi er på rett veg, seier vevredaktør Ingeborg Dirdal.

Blant universitet og høgskular er det berre Høgskolen i Bergen som slår Universitetet i

Stavanger. UiS får til saman fem av seks oppnåelige stjerner, og skårar best på nyttig innhald.

Roland mest siterte UiS-professor i 2007

Erling Roland ved Senter for åtferdsforskning (SAF) var den mest mediesiterte- og omtalte professoren ved UiS i 2007. På lista over dei 100 mest siterte professorane i landet ligg han på ein 25. plass. Også rektor Aslaug Mikkelsen er ofte sitert og ligg på ein 49. plass. Det er medieovervåkarane Retriever som har utarbeida lista på oppdrag for Morgenbladet.

Professor Elizabeth Norberg-Schulz ved

Institutt for musikk og dans (IMD) ligg på ein 68. plass og professor Håkon Austbø, også han ved IMD, ligg på ein 88. plass.

I tillegg til dei fire professorane er UiS også representert ved to professor II-stillingar. På 64. plass ligg Ole Gjems-Onstad, som er tilknytt Norsk hotellhøgskole – Institutt for økonomi og leining og på 71. plass ligg Peder Haug som er tilknytt Institutt for allmennlærerutdanning og spesialpedagogikk.

Nye disputasar ved UiS

På UiS-programmer:

- **Siri Wiig:**
«Contributions to Risk Management in the Public Sector»
- **Sukhvir Singh Panesar:**
«Industrial service innovations – Practices, processes and service relationships»
- **Erlend Hovland:**
«Evaluation of Vessel Concepts for Subsea Operations in Northern Seas»
- **Helge Hodne:**
«Rheological performance of cementitious materials used in well cementing»
- **Kristin Helen Roll:**
«Productivity and Efficiency in the Norwegian Salmon Farming Industry»

På andre programmer:

- **Sissel Østrem:**
«En umulig utdanning til et umulig yrke? Om allmennlærerutdanning og yrkesutøvelse»
- **Kjersti Ørvig:**
«Tolken som redskap eller kulturinformant? Et samhandlingsstudie av tolkede samtaler i sosialtjenesten»
- **Carl Cato Wadel:**
«Medarbeidersamhandling og medarbeiderledelse i en lagbasert organisasjon»

Frir til tidlegare studentar

– Ved å halde kontakt med Universitetet i Stavanger gjennom UiS Alumni, kan tidlegare studentar oppretthalde og utvide nettverk som dei etablerte i studietida, fortel alumnikoordinator Ellinor Sundseth ved UiS, som er i gang med å bygge opp det nye tilbodet.

– Alumninettverket vil bestå av ei rekkje grupper som er forankra i fagmiljø, interessefelleskap, kull eller liknande. Universitetet ønskjer å ta opp igjen kontakten med tidlegare studentar for gjensidig nytte, fortel ho.

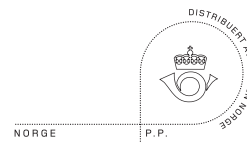
– Dei tilbakemeldingane våre tidlegare studentar kan gi universitetet etter å ha opparbeida seg erfaringar frå arbeidslivet, vil vere av stor verdi. Og ikkje minst håper vi tidlegare studentar vil kome tilbake til UiS for å ta vidareutdanning eller kanskje vere med som mentorar eller førelesarar, seier Sundseth, som ber interesserte ta kontakt på alumni@uis.no

Tilfredse studentar

Resultata frå Studentundersøkinga 2007 er gode. 8 av 10 studentar vil anbefale Universitetet i Stavanger til andre. Kun tre prosent vil fraråde andre å søkje. UiS har ein tilfredsheit blant studentane på 74 poeng av 100 moglege. Positive omgrep dominerar når studentane skal beskrive UiS. Fleire seier no at universitetsstatusen har spelt ei rolle for val av UiS som studiestad.

Returadresse:
UiS
4036 Stavanger

B

Toårige masterprogram **2008/09**

Det humanistiske fakultet

Barnehagevitenskap *
Grunnskolen matematikkfag *
Historiedidaktikk (neste opptak i 2009)
Lesevitenskap/Literacy Studies
Migration and Intercultural Relations (joint master)
Spesialpedagogikk *
Utøvende musikk **

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Endringsledelse
Helse- og sosialfag
Internasjonal hotell- og reiselivsledelse *
Kunst- og kulturvitenskap
Samfunnssikkerhet
Sosialt arbeid
Økonomi og administrasjon (siviløkonom)

Det teknisk- naturvitenskapelige fakultet

Master i teknologi/sivilingeniør

Miljøteknologi (Environmental Technology)
Industriell økonomi
Informasjonsteknologi, datateknikk
Informasjonsteknologi, kybernetikk/signalbehandling
Konstruksjoner og materialer
Offshoreteknologi, industriell teknologi og driftsledelse
Offshoreteknologi, offshore systemer
Petroleumsteknologi
Risikostyring
Samfunnssikkerhet

Master andre områder

Biologisk kjemi
Risikostyring

* Søknadsfrist **1. mars**, samt for søkere med opptaksgrunnlag fra land utenfor Norden, realkompetanse, opptak på særskilte vilkår/ spesiell vurdering, behov for forhåndsløfte

** Søknadsfrist 15. desember

For alle øvrige søkere er fristen **15. april**

Sjekk www.uis.no for nærmere informasjon

Universitetet
i Stavanger